

Juha Rutanen, Tuija Liukkonen,
Reija Hietala-Koivu, Sami Kurki,
Markku Salonen

Toimintamallin kehittäminen riistatarhaukseen

Case: Peltopyytarhauksen
toimintamallin kehittäminen

Toimintamallin kehittäminen riistatarhaukseen

Case: Peltopyytarhauksen toimintamallin kehittäminen

Selvityksen loppuraportti

Juha Rutanen
Tuija Liukkonen
Reija Hietala-Koivu
Sami Kurki
Markku Salonen

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti Kampusranta 9 60320 SEINÄJOKI puh. (06) 4213 300 Telekopio (06) 4213 301 www.helsinki.fi/ruralia/seinajoki
ISBN	978-952-10-3357-5
ISSN	1796-0622
ISBN	978-952-10-3358-2 (verkkoversio)
ISSN	1796-0630 (verkkoversio)

Esipuhe

Peltopyyntä tarhaukseen kohdistuu nykyään sekä runsaasti mielenkiintoa että myös vielä avoimia kysymyksiä. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa toteutetun peltopyyntihankkeen tavoitteena oli koota tietämystä, jolla voitaisiin vahvistaa Suomessa alkuperäisen peltopyyntikannan kehitystä ja tarhausta. Selvitystyö kohdistui peltopyyntikannan tarhaukseen ja tarhauksen toimintamalliin, peltopyyntitarhan rakentamiseen ja kustannuksiin sekä elinympäristöhankkeiden ja julkisten rahoitusmahdollisuuksien näkyymiin Euroopan unionin uudella ohjelmakaudella.

Raportissa kuvataan peltopyyntä tarhauksen, kasvattamisen ja luontoon vapauttamisen menetelmät sekä tarhaukseen liittyvät ongelmat ja kysymyksiä herättävät asiat. Selvitystyössä laadittiin rakennuspiirustukset peltopyyntä tarhauksen tuotantotiloista, joiden suunnittelussa lähdettiin liikkeelle uudisrakennusten tekemisestä. Raportissa esitetään tarharakenteiden lisäksi edellytykset tuotantotilojen sijaintipaikalle sekä tilojen kustannusarvio.

Selvityksen aikana koottu peltopyyntialan toimijoitten ja asiantuntijoitten yhteispalaveri linjasi tavoitteeksi palauttaa elinkykyinen ja kestävä käytön salliva peltopyyntikanta sen entisille pääesiintymisalueille. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan elinympäristöprojekteja, ohje- ja koulutusmateriaalien tuotantoa, tarhausinvestointeja sekä verkostopohjaista tutkimusta. Suomeen on myös perustettu Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, jonka toiminta tulee liittymään peltopyyntiin. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö on valmistellut kansallista peltopyyntikannan hoitosuunnitelmaa. Tutkimus ja kokeilut jatkuvat, ja kehitystyössä tarvitaan tiedon kulkua, yhteistä keskustelua, toimien yhteensovittamista ja yhteisiä tavoitteita.

Selvityksen riistatarhauksen kehittämisestä kokosi Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Seinäjoen yksikkö Jämsän seudun koulutuskeskuksen hallinnoiman Metsän uudet mahdollisuudet -hankkeen toimeksiannosta. Toteutuksessa tehtiin yhteistyötä maa- ja metsätalousministeriön, Metsästäjien keskusjärjestön ja Suomen Metsästäjäliiton kanssa, joka osallistui myös rahoitukseen. Keskeinen tietolähde käytännön tarhaustyössä oli Jokiniemen Kartano Ruotsinpyhtäällä. Raportin ulkoasusta ja viimeistelystä ovat huolehtineet Tiina Jakonen ja Jari Eloranta.

Kiitokset kaikille raportin valmisteluun ja tekemiseen osallistuneille.

Seinäjoella tammikuussa 2007

Sami Kurki

johtaja, professori

Sisällys

Tiivistelmä	7	
Abstract	9	
1 Toimintamalli ja ongelmat peltopyytarhauksessa	11	
<i>Tuija Liukkonen</i>		
1.1 Tarhaus vuodenaikojen mukaan - Jokiniemen malli.....	12	
1.1.1 Talvikuu-kaudet (marras–joulukuu) on emolintukannan hoitoa.....	12	
1.1.2 Paritus – huhtikuu	14	
1.1.3 Munitus – toukokuu	15	
1.1.4 Haudonta ja poikasten kuoriutumisen.....	17	
1.1.5 Poikasten hoito	20	
1.1.6 Muita Jokiniemen kokemuksia	25	
1.2 Liperin tarha	26	
1.2.1 Tarhauksesta	26	
1.2.2 Istutuksista.....	26	
2 Peltopyytarhauksen tuotantotilat	27	
<i>Juha Rutanen</i>		
2.1 Tarvittavat tilat ja rakenteet	27	
2.2 Tarhaustilojen kustannusarvio.....	29	
3 Peltopyyryn elinympäristöjen kehittäminen tulevilla ohjelmakaudella		
<i>Reija Hietala-Koivu</i>		31
3.1 Yleistä	31	
3.1.1 Maaseudun kehittämissuunnitelman valmistelusta	31	
3.1.2 Ympäristötukijärjestelmän rakenteesta ja tavoitteista.....	32	
3.2 Ohjelmaesityksen ympäristötukitoimenpiteet.....	32	
3.2.1 Ympäristötuen perustoimenpiteet	33	
3.2.2 Ympäristötuen lisätoimenpiteet.....	34	
3.2.3 Ympäristötuen erityistukisopimukset	35	
3.3 Luonnoksen ei-tuotannollisten investointien sekä maa- ja metsätalousalueiden Natura 2000 -toimenpiteet.....	38	
3.3.1 Investointituki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen	38	
3.3.2 Investointituki arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen	39	
3.3.3 Natura 2000 -tuet.....	39	
3.3.4 Vesipuidedirektiivin 2000/60/EY (VPD) toteuttamiseen liittyvät tuet ..	39	
3.4 Yhteenveto mahdollisista ympäristötuen muutoksista peltopyykannan hoidon suhteen.....	40	
3.5 Johtopäätökset	42	

4	Peltopyyprojektikokonaisuuden valmistelu ja sisältö	38
	<i>Juha Rutanen ja Tuija Liukkonen</i>	
4.1	Peltopyykannan hoitosuunnitelma kehittämistyön taustatukena	43
4.2	Yhteinen tavoite	44
4.3	Toimijoitten verkosto ja työnjako	44
4.4	Projektikokonaisuuden teemat	45
4.5	Peltopyyn tarhauksen erityisnäkökulmia	46
Liite 1.	Maaseudun kehittämisselmaan 2007–2013 esitetyt toimenpiteet 2.5.2006	44
Liite 2.	Keskustelutilaisuus peltopyykannan vahvistamisesta. Muistio.	45
Liite 3.	Peltopyytarhauksen tuotantotilat, pohjapiirustus	57
Liite 4.	Peltopyytarhauksen tuotantotilat, julkisivut 1	58
Liite 5.	Peltopyytarhauksen tuotantotilat, julkisivut 2	59
Liite 6.	Peltopyytarhauksen tuotantotilat, leikkaukset	60

Tiivistelmä

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti Seinäjoelta kokosi Jämsän seudun koulutuskeskuksen hallinnoiman Metsän uudet mahdollisuudet -hankkeen toimeksiannosta katsauksen riistatarhauksen kehittämisestä. Selvityksen rahoitukseen osallistui myös Suomen Metsästäjäliitto. Tarkastelussa käytettiin erityiskohteena peltopyyn tarhausta, koska lajin tarhaukseen kohdistuu runsaasti kiinnostusta mutta myös kysymyksiä. Lisäksi kansallinen peltopyykannan hoitosuunnitelma on valmisteilla maa- ja metsätalousministeriössä.

Peltopyykannan on todettu jakaantuneen Suomessa kahteen geneettiseen linjaan, ns. itäisiin ja läntisiin lintuihin. Tässä työssä keskityttiin kehittämismahdollisuuksien selvittämiseen erityisesti itäisen kannan lintujen osalta, koska nämä linnut muodostavat tähänastisten tutkimusten mukaan monella alueella paikallisen kannan. Istutettaviksi toivottujen itäisten lintujen kasvattaminen on kuitenkin osoittautunut haasteelliseksi mm. sen vuoksi, että linnut ovat villejä ja arkoja tarhaoloissa. Läntisen kannan domestikoituneiden lintujen tarhaukseen on löytynyt toimivia ratkaisuja. Toistaiseksi ei ole löytynyt tutkimuksellisesti vankkaa näyttöä läntisen kannan lintujen istutusten kieltämiseksi, mutta valinnoista on mahdollista päättää esimerkiksi paikallisesti sopimalla.

Selvityksessä koottiin tämänhetkinen paras tietous peltopyyn tarhauksesta. Keskeinen käytännön tietolähde työssä oli Jokiniemen Kartano Ruotsinpyhtäältä, missä peltopyytä on tarhattu vuosia kohtuullisen suuressa mittakaavassa. Tilalla on ollut myös itäisen kannan lintuja. Raportissa kuvataan tarkkaan peltopyyn tarhauksen, kasvattamisen ja luontoon vapauttamisen menetelmät sekä tarhaukseen liittyvät ongelmat ja kysymykset. Itäisten lintujen ongelmat tarhaoloissa kohdistuvat erityisesti pariutumiseen ja munimiseen. Kaikkiin ongelmakohtiin ei ratkaisuja ole vielä selvillä. Tutkimusta ja kokeiluja tarvitaan edelleen tuotannon kehittämiseksi.

Työssä laadittiin rakennuspiirustukset peltopyyn tarhauksen tuotantotiloista. Suunnittelussa lähdettiin liikkeelle uudisrakennuksista, jolloin toimintatapa on luotavissa optimaaliseksi. Raportissa esitetään vaatimukset tuotantotilojen sijaintipaikalle sekä tilojen kustannusarvio.

Elinympäristöjen kehittäminen on olennainen vaatimus peltopyykannan vahvistumiselle sekä luonnon kannan että tarhalintujen osalta. Työssä selvitettiin näkymät peltopyyn elinympäristöjen kehittämiseen tulevalle ohjelmakaudella kokoamalla katsaus Maaseudun kehittämisohjelmaan 2007–2013 ehdotetusta ympäristötukiohjelmaluonnoksesta. Luonnoksen arvioinnin perusteella voidaan olettaa, että peltopyylle suosiollisten elinympäristöjen määrä ja laatu kehittyvät suotuisasti. Johtopäätös perustuu ympäristötuen kasvipeitteisyyttä ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin toimenpite-esityksiin. Ympäristöohjelmien vaikuttavuutta voidaan arvioida tarkemmin kunhan toimenpiteistä ja niiden tukitasoista päätetään.

Raportissa esitetään kuvaus peltopyyprojektikonaisuuden valmistelusta ja sisällöstä. Projektin valmistelu tukeutuu maa- ja metsätalousministeriössä valmisteilla olevaan

Peltopyykannan hoitosuunnitelmaan. Työn aikana koottu peltopyyalan toimijoitten ja asiantuntijoiitten yhteispalaveri linjasi projektin tavoitteeksi palauttaa elinkykyinen ja kestävä käytön salliva peltopyykanta sen entisille pääesiintymisalueille. Projektikonaisuuden kohteena on mm. elinympäristöprojektien käynnistäminen mallialueiden luomiseksi, ohje- ja koulutusmateriaalien luominen, tarhaukseen liittyvien investointien toteuttaminen ja tarhaustoiminnan käynnistäminen sekä verkostopohjaiseen toimintaan liittyvän tutkimuksen toteuttaminen. Verkoston keskeisenä toimijana on jatkossa vuoden 2006 alussa perustettu Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, joka kokoaa alaan liittyvän asiantuntijaneuvoston toiminnan ohjausryhmäksi ja vie teemaa eteenpäin.

Avainsanat: peltopyy, riistatarhaus, riistanhoito.

Abstract

The Vocational Training Centre of Jämsä Region coordinated a project on the new opportunities the forest sector provides. As part of this project, the Seinäjoki Unit of the University of Helsinki Ruralia Institute was commissioned to compile a report, co-funded by the Finnish Hunters' Association, on the development of game farming. It was decided that the report would focus on the farming of the grey partridge because the topic has received much interest and raised many questions. The Finnish Ministry of Agriculture and Forestry is also preparing a national plan for the management of the grey partridge population.

The Finnish grey partridge population can be separated into two genetic groups: the eastern and the western group. The report concentrates particularly on the development opportunities the eastern group offers, for studies have shown that these birds comprise the local population of many areas. Raising eastern grey partridges for release has proved challenging, however, because the birds are wild and timid in farm conditions. In contrast, suitable solutions have been found for the farming of domesticated western birds. There is no strong research-based evidence for forbidding the introduction of birds from the western genetic group, but decisions can be made locally.

The report contains the most accurate and up-to-date information about the farming of grey partridges. Practical information was obtained especially from Jokiniemi Manor at Ruotsinpyhtää, where the grey partridge has been farmed for years on a relatively large scale. The Jokiniemi farm has also raised birds from the eastern genetic group. The report describes in detail the methods of farming, raising and releasing grey partridges, and the problems and issues associated with such farming. The problems of the eastern genetic group in farm conditions relate, in particular, to mating and laying eggs. Some of these problems still remain, and research and experimentation are needed to further develop production.

The report involves a construction plan for a production facility for farming grey partridges. To create optimal production facilities, the starting point is the construction of new buildings. The report also presents the requirements for the location of production facilities and includes a cost estimate.

The development of habitats is essential for strengthening both the wild and the farmed grey partridge population. The report examines opportunities for developing the habitat of the grey partridge as part of the environmental aid scheme proposed to be included in the Rural Development Programme 2007–2013. The draft scheme indicates that the quantity and quality of habitats favourable to the grey partridge are likely to develop in a positive direction thanks to proposed measures that increase plant cover and preserve natural diversity. The effectiveness of environmental schemes can be assessed in more detail once measures and aid levels have been finalised.

The report describes the preparation and content of the entire grey partridge project based on a plan for the management of the grey partridge population currently being drafted by

the Finnish Ministry of Agriculture and Forestry. The officials and experts who met during the writing of the report set as an objective the reinstatement of a viable grey partridge population that can be sustainably used and maintained in its former primary habitats. Other goals include setting up new projects for the creation of model habitats, drawing up instructions and training material, encouraging investment in farming, establishing farms and conducting network-based research. The key participant in this network will be the Foundation for Environmental Protection and Game Preservation, which was established at the beginning of 2006. The foundation will set up a committee of experts to steer operations and carry the theme forward.

Keywords: grey partridge, game farming, game management.

1 Toimintamalli ja ongelmat peltopyytarhauksessa

Peltopyyn tarhaus Jokiniemen ja Liperin tarhojen kokemusten pohjalta

Tuija Liukkonen

Johdanto

Peltopyyn tarhauksesta on olemassa suomenkielisiä kasvatusoppaita, esim. Pulliaisen (1975) kirjoittama Riistalintujen tarhakasvatus ja Lahtisen & Jokisen (1993) Riistalintujen tarhaus. Joensuun yliopistossa on Taskinen (1999) koonnut syventävien opintojen seminaarityöhön peltopyyn kasvatuksen käytäntöjä.

Tässä tekstissä on kuvattu peltopyiden tarhaukseen ja kasvattamiseen sekä luontoon vapauttamiseen liittyviä kokemuksia, joita on kerätty Jokiniemen kartanossa Ruotsinpyhtäällä ja Haaparinteen tilalla Liperissä. Erikseen on listattu sellaisia ongelmia, joihin on jo löydetty toimiva ratkaisu tai joiden ratkaisu on vielä avoin. Lisäksi erikseen on esitetty sellaisia kysymyksiä, joihin ei peltopyiden kasvatuksessa ole vielä löydetty vastauksia.

Huom!-merkinnällä on merkitty sellaisia tärkeitä asioita, jotka tulee erityisesti ottaa huomioon tarhauksessa.

Tekstissä peltopyistä käytetään nimityksiä itäiset tai läntiset linnut. Tällä tarkoitetaan peltopyyn kahta eri geneettistä linjaa, jotka Suomen peltopyistä on löydetty. Itäisten lintujen kasvattaminen on osoittautunut haasteelliseksi mm. sen vuoksi, että linnut ovat arkoja ja vilttejä tarhaoloissa – vielä neljä sukupolveakin tarhassa oltuaan. Osa näiden villien lintujen kasvattamiseen liittyvistä ongelmista on jo ratkaistu, mutta osa vaatii vielä pohdintaa.

Tässä raportissa katsaus alkaa talvesta, ajasta, jolloin peltopyytarhassa on hiljaista ja aloitellaan lisääntymiskauden valmistautumista. Tarhauksen kuvaaminen etenee vuodenaikojen ja peltopyiden lisääntymistoimintojen mukaan ja päättyy syksyn istutuksiin.

Riistalintujen tarhaukseen liittyvää kirjallisuutta:

Lahtinen, J. & Jokinen, J. 1993: Riistalintujen tarhaus. Ähtäri. 141 s.

Pulliainen, E. 1975: Riistalintujen tarhakasvatus. Helsinki. 113 s.

Taskinen, P. 1999: Peltopyyn (*Perdix perdix*) poikastuotanto ja kasvatus. Joensuun yliopisto. 23 s.

1.1 Tarhaus vuodenaikojen mukaan – Jokiniemen malli

1.1.1 Talvikuukaudet (marras–maaliskuu) on emolintukannan hoitoa

Talvella peltopyytarhassa huolehditaan tulevan kevään emolinnuista. Hoito on maaliskuun loppupuolelle asti pääsääntöisesti lintujen tarkkailua, ruokintaa ja häkkien puhtaanapitoa. Kaikkien häkkirakenteiden on oltava sellaiset, että linnut eivät loukkaa niissä itseään. Tärkeää on, että lintujen kuntoa ja terveyttä seurataan läpi talven. Tarhojen puhtaanapitoon tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä linnut ovat herkkiä bakteeritartunnoille. Puhtaudenpito koskee sekä itse häkkiä että myös ruoka- ja vesiautomaatteja. Ruokinta-automaatteja on hyvä olla ainakin kaksi häkkiä kohden. Linnut tarvitsevat myös talvella vettä juodakseen, pelkkä puhdas lumi ei riitä.

Lintujen pito ulkohäkeissä

Tarha-alueiden hoidon on oltava mahdollisimman helppoa ja vaivatonta, ja taloudellisuus pitäisi ottaa huomioon mm. käveltyinä askeleina päivää kohti. Ulkoaitauksia olisi hyvä olla kaksinkertainen määrä niin, että joka toinen vuosi tarha voi olla tyhjänä kalkitusta ja desinfiointia varten. Talven yli voidaan pitää noin sata lintua häkissä, jonka mitat ovat 4 x 20 m. Jokiniemen talvitilat on käytössä havaittu toimivaksi ratkaisuksi. Ennen kukot ja kanat pidettiin erillään toisistaan talven ajan, mutta myös sekaparvien pito onnistuu.

Ongelma: Ulkohäkkien ongelmaksi muodostuu talvella painava lumi, joka vetää verkkorakenteet helposti alas. Häkit tulisi suunnitella niin, että tyhjästä häkeistä voidaan verkot ottaa talveksi pois. Sellaiset häkit, joissa on lintuja, tulee tarkastaa päivittäin niin, ettei lumi pääse särkemään rakenteita.

Ongelma: Juoma-automaateissa vesi jäätyy hetkessä niin, että linnut eivät saa siitä juodakseen. Veden jäätyminen on Jokiniemessä ratkaistu niin, että juoma-automaattien alla on lämpölevy (sähkövastus), joka pitää veden sulana.

Huom!

Vedenkulutus on n. 150 litraa vrk/1 000 lintua, n. 1 dl vettä/pv/lintu.

Ongelma: Peltopyyt ovat aktiivisia lintuja. Ne turhautuvat, ellei niillä ole mielekästä tekemistä. Lumi on tärkeää tekemisen kannalta. Turhautuminen on ongelma varsinkin pienissä häkeissä ja ongelma kasvaa valomäärän lisääntyessä. Jokiniemessä linnuille annetaan puhdasta lunta, tuhkaa ja hiiltä ajankuluksi. Ne rypevät ja kylpevät lumessa ja tuhassa ja nokkivat puuhiiltä. Tuhka tappaa loisia, puuhiilestä linnut saavat kivennäisiä.

Sisälläkasvatus

Lintuinfluenssan uhkaa ennakotiiti Jokiniemessä ja tulevan kevään emolinnut, sekä läntistä että itäistä linjaa olevat, ovat viettäneet talven sisätiloissa. Sisälläkasvatuksessa korostuu tilojen puhtaanapito. Kun lintuja pidetään sisätiloissa tulee muistaa, että linturyhmiä ei voi sekoittaa kesken talven, sillä ne ovat leimautuneet omaa parveensa ja ryhmässä on selvä

nokkimisjärjestys. Sekoittaminen aiheuttaa aggressioita ja linnut saattavat nokkia toisiaan hengiltä.

Puhtaanapidosta ei tule tinkiä. Helpoin kuivike on kauran olki. Se on riittävän pehmeää, jotta lintujen jalat eivät rikkoudu. Olkia lisätään riittävän usein, lattialle ei saa muodostua ulosterengasta. Ilman laatua tarkkaillaan, sillä homeen tai ammoniakkin haju on merkki siitä, että olkia on lisätty liian vähän tai liian harvoin. Lisäksi olkikerrosten väliin on hyvä laittaa Stalosania (desinfiointiaine).

Huom!

Jokiniemessä n. 6 000 linnulle menee olkia n. 400–500 paalia (15-25 kg/paali) talven yli.

Ongelma: Muu kuin kauran olki ei käy. Esimerkiksi ohran olki on liian kovaa ja teräväreunaista.

Ongelma: Mikäli hometta ilmaantuu on koko huone tyhjennettävä ja siirrettävä linnut toiseen tilaan eli on oltava varahuone valmiina. Desinfiointin yhteydessä Stalosania levitetään koko tilaan, myös seinille ja kattoon, tappamaan homeitiöt.

Paras valaistus sisätiloissa on hyvin himmeä, vihreä valo. Se pitää linnut rauhallisina, jolloin loukkaantumiseriski pienenee.

Ongelma: Punaista valoa on käytetty tarhalinnuilla. On kuitenkin todettu, että punainen valo saa linnut käyttäytymään oudosti, aggressiivisesti, ja punainen valo saattaa lisätä myös höyhenten nyppimistä. Kirkas valo aiheuttaa vauhkoontumista ja lisää loukkaantumiseriskiä huomattavasti.

Ongelma: Turhautumista voidaan sisätiloissakin estää puuhiilen ja tuhkan antamisella.

Poikaskauteen valmistaudutaan hyvissä ajoin. Kun lintujen lisääntymisvire kasvaa, on aika tarkistaa, että kaikki on kunnossa peltopyypareja ja poikasten hoitoa varten.

1.1.2 Paritus – huhtikuu

Luonnonoloissa pesimäkausi käynnistyy jo maaliskuussa, jolloin talviparvet alkavat hajaantua. Luonnonvalon lisääntyminen lisää levottomuutta ja riitaisuutta esiintyy samaa sukupuolta olevien lintujen välillä. Tässä vaiheessa on hyvin tavallista, että joitakin lintuja menetetään, ellei parvia jaeta pareiksi. Varsinkin naaraat saattavat hakata toisiaan hengiltä. Luonnossa peltopyynaaras valitsee puolisonsa joko toisesta talviparvesta tai pariutuu edellisvuotisen kumppaninsa kanssa uudelleen. Tarhassa voidaan antaa lintujen joko valita parinsa itse tai sitten pakkoparittaa linnut. Paritus tapahtuu aina naaraan ehdoilla. Sopimatonta paria ei voi pakolla pitää yhdessä.

Mikäli linnut ovat olleet talven sisätiloissa hämärässä, lisääntymisvirettä voidaan säädellä jonkin verran, esimerkiksi alkamaan aikaisemmin, lisäämällä valoa talvehtimistiloissa.

Huom!

Kun linnut ovat "vireessä" eri huoneista voidaan sekoittaa lintuja keskenään eli ottaa pariin koiras ja naaras eri huoneista.

Huom!

Jokiniemessä kaikkien poikasten on oltava vanhempia kuin 15 viikkoa syyskuun 10. päivänä (metsästyskauden alkaessa). Kaikkien poikasten tulee kuoriutua ennen juhannusta, jotta ne ovat istutusaikaan riittävän kehittyneitä. Tämä vuoksi linnut paritetaan 10.–11. huhtikuuta.

Ennen lintujen parittaminen tehtiin kevätpäiväntasauksen aikaan (12L:12D), sillä mikäli maaliskuulle sattuu useita aurinkoisia päiviä, niin lisääntymisvalmius nousee nopeasti. Tarhaoloissa on tärkeää, että lintuja tarkkaillaan ja huomataan ero lintujen käytöksessä silloin, kun ne ovat valmiita parituksiin.

Niin sanotussa pakkoparituksessa otetaan sattumanvaraisesti parvesta koiraita ja naaraita ja laitetaan ne yhdessä erilliseen häkkiin. Peltopyyllä naaras valitsee itselleen sopivan puolison. Kaikki ihmisen valitsemat parit eivät kuitenkaan hyväksy toisiaan ja naaraalle voidaan joutua vaihtamaan tarjolla olevaa koirasta useammankin kerran.

Ongelma: On mahdollista, että pakkoparituksessa ei onnistuta löytämään sellaisia pareja, jotka hyväksyisivät toisensa. Jokiniemessä tämä on ratkaistu niin, että erilliseen häkkiin laitetaan kukko ja kolme kanaa ja katsotaan, kuka naaraista valitsee kukon. Kun pari on muodostunut, häkistä pyydetään ensin kana ja sitten kukko (haavilla). Läntistä linjaa olevat linnut on pakkoparitettu näin, mutta yleensä pareista joudutaan hylkäämään noin 5–10 %, sillä linnut eivät hyväksy toisiaan.

Jokiniemessä parit, jotka eivät hyväksy toisiaan, vapautetaan, sillä on ajan haaskausta ruveta kokeilemaan, kelle kukakin kelpaa. Jokiniemessä on varaa tehdä näin, sillä siellä lintuja on niin paljon. Jälkikäteen on havaittu, että linnut löytävät usein sopivan kumppanin vapautuksen jälkeen.

Ongelma: Luonnosta pyydystetyillä peltopyillä täytyy tapahtua kesyyntymistä ennen kuin lisääntyminen onnistuu. Kesyyntyminen vie noin 4 vuotta.

Itäisen linjan lintuja ei ole voitu pakkoparittaa, vaan niiden on annettu itse valita puolisonsa. Osa linnuista jää ilman paria. On mahdollista, että nyt talven yli Jokiniemessä olleet itäiset linnut ovat ensimmäisiä, joiden kohdalla kesyyntyminen on riittävää (4. sukupolvi) ja jotka voidaan pakkoparittaa.

Selkeintä on muodostaa siitosryhmä keväällä yhdestä edellisvuoden hautomaerästä, joka on pidetty muista erillään. Sukusiitoksen välttämiseksi on pidettävä lukua siitä, mistä emolinnuista peräisin olevat hautontaerät paritetaan keskenään seuraavana vuonna.

Ongelma: Itäisen linja linnuilla ei ole voitu tehdä näin, sillä ne ovat olleet neljää eri hautomaerää. Näin ollen parit muodostuvat yli sukupolvien, kun taas läntiset ovat tasaikäisiä.

1.1.3 Munitus – toukokuu

Mikäli seurataan luonnonvaloa ja sen rytmiä, peltopyytarhassa muninta menee suunnilleen näin:

- 5.–10. huhtikuuta valon osuus on noin 14 tuntia
- 21. huhtikuuta, valoa 15 tuntia
- kun valoa on 17,5–18 tuntia, niin ensimmäiset munat munitaan
- 17. toukokuuta, valoa noin 18,5–19 tuntia, muniminen on parhaimmillaan
- 19,5 tunnin valossa linnut ovat jo hautomassa (toukokuun loppupuolella).

Ongelma: Itäiset ovat kuukauden myöhässä; ne aloittavat vasta toukokuun alussa muninnan. Silloin munat on munittu toukokuun lopussa, ja poikaset kuoriutuvat kesäkuun lopussa (juhannuksen jälkeen) tai heinäkuun alussa.

Kysymys: Ovatko keväiset valaistusolot niin erilaiset eri puolilla Suomea, että tarhaan Pohjanmaalta tuodut linnut ovat eri valorytmissä kuin Uudellamaalla eläneet linnut? Onko itäisten lintujen ”sisäinen kello” aivan erilainen kuin läntisillä linnuilla?

Munat kerätään pesistä kaksi kertaa viikossa. Jotkut naaraat munivat ns. harjoittelumunia, jotka eivät ole pesässä vaan hajallaan ympäri munintahäkkiä. Nämä munat ovat usein hedelmöitymättömiä, eikä niitä kannata kerätä talteen. Munat läpivalaistaan, kun ne ovat olleet hautomakoneessa jonkin aikaa ja hedelmöitymättömät (kirkkaat) munat kerätään pois.

Munitushäkkialue

Munitushäkkialueen tulee olla rauhallinen. Siksi häkkialue tulisi aidata yli 200 cm korkeilla peltiseinillä, jotka on upotettu noin 30 cm maahan. Tällä estetään mm. minkkien ja rottien pääsy häkkeihin.

Munitushäkkien puhtaus on tärkeää. Siksi häkkeitä pitää olla niin paljon, että ne ovat vain joka toinen vuosi käytössä ja joka toinen vuosi ne pidetään tyhjillään ja kalkitaan. Näin ollen esimerkiksi 20 paria tarvitsee 40 häkkiä. Häkin alareunan alta ei saisi näkyä valoa (huom! sokkeli), sillä peltopyyt rupeavat helposti kaivamaan.

Munitushäkkinen verkko pitää olla niin tiheäsilmaista, että poikaset eivät pääse reikiin kautta ulos tai pedot sisään. Tiheän verkon ongelma on se, että talvella verkko kerää lunta, joka sitten rikkoo verkot. Olisi hyvä, että verkot voisi saada talveksi pois ja keväällä taas paikalleen. Tällä hetkellä munitushäkit ovat pitkän "käytävän" molemmin puolin, ja häkkinen välissä on tyhjää vähintään 3 m (tyhjä häkki).

Ongelma: Itäiset eivät muni. Ne ovat ehkä liian vilttejä pesimään lähellä toisia pareja. Itäisten kanssa pitäisi kokeilla sitä, että tyhjien häkkinen lisäksi laitettaisiin se seinä kiinteäksi, joka on naapuriparia vasten.

Ratkaisu? Sopivia munitushäkkejä on Jokiniemessä kokeiltu ja ihannehäkit itäisille linnuille voisivat olla verkkoseinäisiä häkkejä, 2,5 m leveitä ja noin 5–7 metriä syviä, suunnilleen miehen korkuisia ja niissä olisi verkkokatto sekä toinen verkko haukkojen vuoksi. Häkeissä pitäisi olla pieni katettu osa, esimerkiksi yksi kulma risuilla katettu. Lisäksi olisi löydettävä hiekkaa, soraa ja vettä, tarpeeksi vihreää (joka mahdollistaa myös hyönteisravinnon) sekä ruoka-automaatti, että linnut saavat lisäruokaa mikäli haluavat. Häkeissä maapohja on ehdoton edellytys, sillä peltopyyt kaivavat pesäkuopan.

Kysymys: Miten parit suhtautuvat siihen, että ovat lähemmäs: miten läheisyys vaikuttaa parin muodostukseen ja pesinnän aikana? On mahdollista, että itäiset eivät ole onnistuneet siksi, että toinen pari on liian lähellä. Näköyhteys voi lisätä levottomuutta ja aggressioita.

Peltopyy on erittäin tarkka pesäpaikan mikroilmastosta. Se voi jopa vaihtaa pesän paikkaa kesken muninnan, mikäli ei ole tyytyväinen ensimmäisen pesäpaikan lämpötilaan, kosteuteen tai suojaisuuteen. Maapohjahäkin puhtaanapito on kuitenkin työläästä. Kun naaras on pesällä, kasvillisuutta ei voi esimerkiksi niittää. Kasvillisuus ei saa kuitenkaan olla liian tiheää ja pitkää, sillä silloin se kerää liikaa kosteutta. Lisäksi häkissä pitää olla avonaista aluetta, jossa ei kasva vihreää (sora ja hiekkaa) ja esimerkiksi alue, joka on mullalla. Tällaiselle alueelle linnut pääsevät kuivattelemaan. Avonaisen alueen (noin metrin pituinen) alle on hyvä kaivaa esimerkiksi kaksinkertainen suodatinkangas tms., joka ei päästä kasvillisuutta läpi.

Kysymys: Onko väliä sillä, miten häkin "sisustaa", eli esimerkiksi missä kohtaa on sora, missä multa jne? Sillä voi olla merkitystä linnun näkökulmasta, mutta asiaa ei ole tutkittu. Avonaista paikkaa voisi kokeilla häkissä päädyssä oven pielessä tai esimerkiksi eteläpuolella.

Matalista suorakaiteen muotoisista häkeistä on huonoja kokemuksia, sillä linnuille on niissä liian vähän liikkumatilaa. Niitä on myös vaikea siivota ja siirtää, kun naaras on pesällä.

Muniminen voi häiriintyä ulkohäkeissä esimerkiksi huonon sään seurauksena. Muniminen voi loppua kokonaankin esimerkiksi hallan, ukkosen tai myrskyn vuoksi. Munimishäkeissä olisi senkin vuoksi hyvä olla hiekkaa, olkea tms., jota linnut voivat käyttää munien suojana.

1.1.4 Haudonta ja poikasten kuoriutuminen

Ennen kuin linnut alkavat hautoa kasvattajilla pitää olla selvillä se, mihin tarkoitukseen lintuja kasvatetaan. Lintujen käyttötarkoitus vaikuttaa siihen, millä lailla niitä tullaan munittamaan. Lisäksi on muistettava, että munat ovat eläviä yksilöitä, mikä on otettava huomioon niiden käsittelyssä.

- 1) Emolintu hautoo itse, mikäli halutaan päästää poikue luontoon niin, että linnut pysyvät yhdessä.
- 2) Munat kerätään, haudotetaan ja poikaset päästetään sisältä tasavalosta ulos, jolloin tehdään suuri, keinotekoinen ja geneettisesti monimuotoinen poikue.

Jos on tarkoitus antaa lintujen hautoa itse, niin paras on laittaa häkit (3 x 8 m) oraskentälle tms. ja esimerkiksi sähkölangat ympärille. Kun poikaset ovat noin 10 pv vanhoja, ne alkavat lentää. Häkki otetaan pois ja linnut vapautetaan. Suojatussa haudonnassa lintuja ei häiritä ollenkaan.

Koneellisessa haudonnassa suuri erä lintuja kuoriutuu samaan aikaan ja ne ovat tasaikäisiä. Tämä helpottaa huomattavasti tarhan hoitoa. Munat kerätään kahdesti viikossa, ja niitä säilytetään noin 13 °C:ssa. Munia ei käännellä, vaikka joissakin kasvatusoppaissa niin neuvotaankin tekemään. Keskimääräinen kuoriutumisprosentti on Jokiniemessä noussut noin 78 %:sta noin 95 %:iin sen jälkeen, kun munien kääntelemisestä luovuttiin. Munia ei pestä eli haudontaan kerätään vain puhtaat munat. Kuiva lika voidaan kuitenkin pyyhkäistä pois. Munia voidaan säilyttää haudontaa ennen viileässä noin 10–14 pv. Paras tulos saadaan, kun munat laitetaan hautomakoneeseen viikon kuluttua keräämisestä, tämän jälkeen tulos voi heikentyä. Munat säilytetään terävä kärki alaspäin.

Mikäli munat säilytetään viileämmässä kuin 13 °C:ssa, voi ongelmia syntyä silloin, kun munat siirretään lämpimään hautomoon. Koska ennen haudontaa munien lämpötilaa tasoitetaan nostamalla ne vuorokautta aikaisemmin hautomahuoneen huoneenlämpöön tasoittumaan, alemmasta säilytyslämpötilasta ne pitäisi siirtää lämpimään jo useampi päivä aikaisemmin. Liian rajut lämpötilan vaihtelut voivat aiheuttaa esimerkiksi munien hikoilua sisälle päin. Jokiniemessä aamua on aikaistettu niin, että niiltä peltopyilyt, jotka ovat munimassa sisätiloissa, munat voidaan kerätä klo 13–14 välillä iltapäivällä.

Haudontaan kerätyt munat kaasutetaan joka päivä noin 10 minuutin ajan formaldehydin ja kaliumpermanganaatin seoksella, jonka jälkeen ne laitetaan hautomakoneen rakkisiin. Aina, kun uusia munia lisätään, kaikki munat kaasutetaan. Näin ollen kaikki munat on kaasutettu vähintään viisi kertaa ennen niiden kuoriutumista.

Hautomakone desinfioidaan 5 % formaldehydillä noin 1 kk ennen haudonnan aloittamista ja hautomahuone 1–2 viikkoa ennen haudontaa. Hautomakone laitetaan päälle noin 2 viikkoa ennen haudonnan aloittamista, ja tarkistetaan koneen kaikki säädöt kohdalleen. Hautomakoneen on toimittava moitteettomasti silloin, kun munat laitetaan sisälle. Hautomakoneessa on lämmintä ja kosteaa, joten se on oivallinen kasvualusta bakteereille.

Missään nimessä koneeseen ei saa laittaa rikkinäisiä tai likaisia munia, sillä bakteerikasvua ei saa ilmaantua.

Kun munien lämpötila on hautomakoneessa nostettu 32 °C:een, ei niitä voi enää käsitellä. Alkion kehitys on tuolloin käynnistynyt, ja mikäli lämpötilaa muutellaan, haudontaan voi tulla ongelmia ja poikaset saattavat kuoriutua milloin sattuu. Eri aikaan koneeseen laitettujen munien kohdalla tulee ongelmaksi se, että poikaset kuoriutuvat eri aikoihin eikä niitä voi myöhemmin laittaa samoihin kasvatustiloihin. Tiloja on siis oltava jokaiselle haudontaerälle erikseen.

Huom!

Kun poikaset ovat viisi–kuusiviikkoisia ja suhteellisen tasakokoisia, eri haudontaeriä voidaan yhdistää. Tätä ennen pienemmät poikaset hakataan helposti hengiltä.

Hautoma- ja kuoriutumiskone tulisi pitää eri huoneissa, sillä muuten ne vaikuttavat toistensa lämpötiloihin ja kosteuteen. On lisäksi muistettava, että jokainen kone on yksilö ja sen säädöt on tarkistettava ennen haudonnan aloittamista hyvissä ajoin. Hautomakoneen sisällä kone kääntää munat kerran tunnissa

Huom!

Mitkään koneen säädöt eivät saa vaihdella ollenkaan. Koneessa on oltava kaikki hyllyt sisällä koneessa, sillä muuten tyhjät kohdat vaikuttavat ilman kiertoon koneen sisällä.

Kokeiltavaa:

Annetaan emojen hautoa ensin 10–14 pv, ja siirretään munat sitten keinohaudontaan. Itäiset linnut voisi ehkä "kesyttää" näin. Linnut eivät kesyynny, jos emot ovat mukana silloin, kun ne kuoriutuvat.

Haudonta-aikataulu ja olosuhteet

Seuraavassa on kuvattu peltopyyn munien haudonta hautomakoneessa sillä tavalla kuin se Jokiniemessä tapahtuu. Haudonnan aloittamisella tiettyyn aikaan pyritään siihen, että poikaset kuoriutuvat sellaiseen aikaan, että niitä voidaan olla tarkkailemassa.

1. päivä, torstai, munat koneeseen iltapäivällä

- Munat olleet hautomahuoneessa vuorokauden pöydällä tasaamassa lämpötilaa
- Hautomakoneessa olevat olosuhteet:
 - Lämpötila 99.7 °F (Celsius-asteikolla liian suuri heitto mittalaitteissa)
 - Kosteus 31–33 %
- Nämä olosuhteet pidetään 21 vrk

Kuoriutuminen, kuoriutumiskone

21. päivä, *torstai*, munat siirretään kuoriutumiskoneeseen

- Kuoriutumiskoneen olosuhteet:
Lämpötila 99.7 °F
Kosteus 40 % (80 F wetbalb, wetbalb on noin 10. osa %:sta)

22. päivä, *perjantai*

- Samat olosuhteet kuin torstaina

23. päivä, *lauantai*

- Kuoriutumiskoneen olosuhteet:
Lämpötila 99.7 °F
Kosteus 74–75 %

24. päivä, *sunnuntai*

- Samat olosuhteet kuin lauantaina

25. päivä, *maanantai*

- Kuoriutumiskoneessa kosteus lähtee nousemaan itsestään eikä sitä voi kontrolloida.
- Poikaset kuoriutuvat iltapäivällä noin klo 16 aikaan.

Huom!

Kuoriutumiskoneen ovea ei saa avata! Koneen ikkunan läpi tarkistetaan tilanne, muuten ikkuna pidetään peitettyinä.

Poikasten pitää saada kuoriutua rauhassa, koneen ovea ei saa aukoa ja sillä lailla tuulettaa konetta. Poikaset kylmettyvät erittäin helposti, tuulettaminen myös kuivattaa poikaset munan kuoren kalvoihin kiinni ja kuoriutumisen voi epäonnistua. Mikäli kuoriutumisessa poikaseen ilmestyy verta, on todennäköistä, että infektio tappaa poikasen.

Huom!

Munien ja kuolleiden poikasten käsittelyn jälkeen kädet on desinfioitava hyvin. Käsien puhtauteen on erittäin tärkeää. Pyyheliinojen sijaan käytetään kertakäyttöpaperipyyhkeitä. Kuoriutumishuoneeseen kuljetaan Virkonin kautta. Yksi keino on jättää saappaat huoneen ulkopuolelle Virkoniin.

Kuoriutumisen jälkeen poikaset saavat olla kuoriutumishuoneessa puuvillassa laatikossa vuorokauden lepäämässä pimeässä. Laatikossa on rei'itetty kansi päällä ja lämpötila on 25–26 °C. Laatikko pidetään pimeänä niin, että poikaset nukkuvat ensimmäisen vuorokauden.

1.1.5 Poikasten hoito

Ikä 0–3 viikkoa (1–21 vrk)

Poikashuoneessa säädetään lämpötila ja valaistus kohdalleen ja levitetään oljet noin vuorokausi ennen poikasten siirtoa. Huoneeseen viedään vesi ja ruoka valmiiksi tuntia ennen lintujen siirtoa. Kun kaikki on valmista, poikaset siirretään kuoriutumishuoneesta. Huoneessa, joka on kooltaan 4 m x 7 m, voidaan pitää 700–1 000 pikkupoikasta.

Poikashuoneessa lämpötilan tulee olla 30 °C. Valaistuksena on 100 W kirkas lamppu, jota voidaan himmentimellä säädellä. Vesi automaateissa on tuoretta, puhdasta ja haaleaa (ei kylmää!). Vesi-automaatteja (vetoisuus 2 litraa) on huoneessa viisi ja ruokalautasia neljä. Lautasille laitetaan puhdasta uutta ruokaa, jonka tuore tuoksu houkuttelee poikaset syömään.

Poikashuoneessa ”kasvatusringin” halkaisija on aluksi 1,5 m (korkeus 60 cm). Lämpövastus on keskellä noin 50–60 cm korkeudella, jolloin poikaset hakevat oman paikkansa ympyrän kaarelta. Lämpölamppu ei ole yhtä hyvä kuin lämpövastus, koska lamppu aiheuttaa tasavalon, eivätkä linnut saa levähtyä koskaan. Varsinainen valo asetetaan lämpövastuksen yläpuolelle ja siinä tulisi olla himmennin, että valon kirkkautta voidaan säädellä. Kun valo osuu suunnilleen siihen, mihin lämpökeila ulottuu, poikaset pääsevät halutessaan sekä varjoon että lämpöön. Tyytyväiset poikaset makaavat ringissä lämpösäteilyn ja varjon rajalla. Rinkiä laajennetaan päivittäin (avataan ovelle päin) niin, että 10 päivän iässä on koko huone käytössä.

Kolmas vuorokausi on kriittisin. ”Käynnistymättömät” poikaset ja sellaiset, jotka on autettu munasta, kuolevat yleensä tähän mennessä. Viidennen päivän jälkeen poikasten joukossa on yleensä suhteellisen rauhallista, mutta 10. päivä on seuraava kriittinen päivä. Tällöin koko huone on poikasten käytössä, ne pyrähtelevät ja tapahtuu ns. laumautumista.

Huom!

Kymmenen päivän ikäiset poikaset pääsevät lentämään kasvatusringin seinän yli. Koko huoneen on oltava jo käytössä, muuten poikasia voi jäädä ringin ja seinän väliin ja kuolla sinne.

Valaistusta himmennetään, kun poikaset ovat noin 10 pv:n ikäisiä. Poikaset pyrähtelevät, ja niiden aktiivisuutta pitää seurata. Jos poikasparvessa on kova kuhina ja pyrähtely, valoa on ehdottomasti liikaa. Jotta poikaset eivät loukkaisi itseään, valoa on vähennettävä (50 W:sta alaspäin, himmennin). Lentäminen on vilsimmillään 2–3-viikkoisilla poikasilla, joten kirkas valo on vietävä silloin aivan alas.

Yleensä poikaset kulkevat huoneessa ruualta vedelle ja taas ruualle kiertäen samaan suuntaan koko ajan ensimmäisestä päivästä lähtien. Joissakin ryhmissä poikaset kiertävät vastapäivään ja toisissa taas myötäpäivään. Kulkusuuntaa ei voi vaihtaa, vaan hoitaessa on kuljettava niiden mukana. Vesiastioita ei saa laittaa lämpövastuksen alle. Niiden paikka on valokeilan ja seinän välissä niin, että poikaset pääsevät kulkemaan niiden molemmin puolin.

Huom!

Joissakin kasvatusoppaissa neuvotaan kastamaan poikasen nokka vesiastiaan. Jokiniemessä näin ei ole tehty, eikä tästä ole ollut haittaa. Turha käsittely toisi vain stressiä.

Vesiautomaattien kanssa on oltava tarkkana. Pienillä poikasilla, varsinkin päivän vanhoilla, on taipumus hukkoa automaattien kouruihin. Uusissa automaattimalleissa kouru on pieni, joten poikanen ei mahdu siihen. Vanhoissa malleissa automaatin kouruun on yleensä laitettu kiviä, etteivät poikaset mahdu hukkumaan. Lisäksi vedessä olevat kivet kiiltävät ja herättävät poikasten mielenkiinnon. Irtokivet puhdistetaan veden vaihdon yhteydessä kaksi kertaa päivässä.

Kokeiltavaa: Kiviin voidaan porata reikä ja pujottaa ne esimerkiksi siimaan helminauhaksi. Kivet on helpompi desinfioida nauhassa, eikä tarvitse pelata irtokivien kanssa.

Pienten poikasten ruoka on läpimitaltaan 0,1–0,3 mm (mannaryynin luokkaa) GRAMia. Tätä rehua saadaan Englannista valmiina kaikkia mahdollisia eri raekokoja. Poikaset syövät tätä raekokoa noin viikon ikäisiksi. Kolmen päivän aikana lisätään ruokaan seuraavaa raekokoa (0,5 mm). Näin poikaset tottuvat syömään isompaa raekokoa. Tämän jälkeen raekokoa lisätään 1 mm:iin ja lopuksi aikuisilla linnuilla raekoko on 3 mm. Raekoosta toiseen ei voi vaihtaa suoraan, välissä on oltava totutuspäiviä, jolloin edelliseen kokoon lisätään suurempaa kokoa joukkoon. Rehun kulutuksen nousun näkee selvästi, ja silloin on aika vaihtaa rehua suurempaan raekokoon. Rehu ja siinä olevat vitamiinit eivät säily kauaa, enintään kuusi kuukautta. Suositusaika rehun säilytykselle on kuitenkin vain 3 kk.

Ruoka ja vesi vaihdetaan kaksi kertaa päivässä. Ensimmäiset kaksi viikkoa poikaset syövät vain lautasilta, mutta ruokinta-automaatti otetaan mukaan muutaman päivän jälkeen, jotta poikaset tottuisivat niihin. Lautaset otetaan vähitellen pois ja vain automaattit jätetään. Astioita on oltava kaksi settiä, sillä joka vaihdon yhteydessä sekä vesi- että ruoka-astiat pestään Virkonilla. Uusia olkia voidaan lisätä noin 6 vrk:n iästä lähtien.

Ikä 3–4 viikkoa (21–28 vrk)

Tässä iässä poikaset vain syövät ja kasvavat. Tässä iässä valo muutetaan kirkkaasta vihreäksi, kun kirkasta valoa ei saada enää himmeämmäksi. Lintujen aktiivisuutta on seurattava. Mikäli ne ovat levottomia, valoa on liikaa. Silloin, kun linnut ovat rauhallisia, vaikka hoitaja menee huoneeseen, kaikki on hyvin. Yliaktiivisia lintuja häiritsee jokin asia, esimerkiksi liian kirkas tai voimakas valaistus.

Pari kertaa viikossa (noin 4 pv:n välein) huoneeseen lisätään pari paalia puhtaita olkia. Lämpöä vähennetään vähitellen, kun poikaset alkavat viettää enemmän aikaa pois lämpövastuksen alta. Poikaset alkavat muodostaa omia pieniä ryhmiään lepoa varten, eivätkä ole enää riippuvaisia lisälämmöstä. Lämpövastus voidaan ottaa kokonaan pois, kun poikaset ovat kolmeviikkoisia.

Poikaset ovat noin 3,5–4 viikon ikäisinä sen kokoisia, että ryhmä on syytä jakaa puoleksi 4 m x 7 m huoneessa. Huonetta kohti 350 poikasta parantaa lintujen laatua, sillä huone pysyy puhtaampana, olkea kuluu vähemmän ja sekä ruuan laatu että kulutettu määrä (vähemmän sotketaan) pysyy lähempänä ideaalia.

Huom!

Jos 300 peltopyypparia munii 200 munaa viikon ajan = 1 400 munaa.

Jos 1 400 munasta kuoriutuu 1 000 poikasta, niin kahteen huoneeseen tulee 500 + 500 poikasta.

Kun lintuja ryhdytään siirtämään, seuraavan huoneen on oltava valmiina ja siivottuna. Lintuja ei siirretä käsin, vaan huoneiden välillä on oltava luukku, jonka kautta linnut voivat siirtyä itse. Käsin siirtämisestä seuraa vain turhaa stressiä ja mahdollisia loukkaantumisia. Kun uuteen huoneeseen laitetaan vähän kirkkaampi valo kuin edellisessä huoneessa, ruokaa ja puhtaat oljet, niin linnut siirtyvät noin vuorokauden kuluessa huoneesta toiseen itse. Tämän jälkeen vihreää valoa lasketaan taas sopivammalle tasolle, jotta linnut pysyvät rauhallisina.

Peltopyillä saattaa silloin tällöin esiintyä höyhenten nyppimistä, joka voi pahetessaan johtaa kannibalismiin. Ilmiön laukaisevaa yhtä selittävää tekijää ei tunneta, vaan se voi olla monen tekijän, ravinnon, turhautumisen yms. summa. Joskus höyhenten nyppimisen laukaisee toisen linnun epäjärjestyksessä oleva höyhen. Koska monesti kuivat höyhenet ja sulat töröttävät, mikäli linnun höyhenpuku on liian kuiva, Jokiniemessä linnut "sadetetaan" 4–5 viikon iästä noin kerran viikossa ennen kuin linnut siirretään ulos (ehkä noin 2–3 kertaa). "Sadetus" tehdään sellaisella selässä kannettavalla mallilla, josta vesi saadaan kevyenä "usvana" lintujen päälle. "Sadetus" laukaisee höyhenpuvun hoitamisen ja öljyämisen aloittamisen poikasilla.

Ikä 6–7 viikkoa (42–50 vrk)

Linnut ovat 6–7 viikon ikäisinä valmiita siirtymään ulkotarhoihin. Tässä iässä linnut joko viedään ulkohäkkeihin tarhalla tai vapautetaan luontoon ja leimautetaan tiettyyn paikkaan, mihin lintujen toivotaan asettuvan. Tässä käytetään apuna leimautumishäkkejä.

Huom!

Kuusiviikkoinen lintu, joka on syntynyt kesäkuussa, on aivan eri tavalla kehittynyt kuin saman ikäinen lintu, joka on syntynyt syyskuussa.

Kysymys: Mikä on valon merkitys lintujen kehitykselle? Onko mahdollista, että kehityserolla on evolutiivinen merkitys, poikasten on pitänyt olla tietyssä kehitysteessä ja höyhenpuvussa aikaisin syksyllä.

Ruotsalaisten mukaan peltopyitä voi hyvin metsästä, kun ne ovat 10-viikkoisia, mutta Jokiniemessä on pyritty siihen, että linnut ovat metsästyskauden alussa 15 viikon ikäisiä. Ikäeron johdosta linnut käyttäytyvät ihan eri tavalla. Jokiniemessä on pyritty siihen, että linnut ovat niin vilttejä kuin mahdollista metsästyskauden alkaessa. On parempi, että jahdissa epäonnistutaan sen vuoksi, että linnut ovat liian vilttejä, kuin että ne olisivat liian kesyjä.

Leimautus maastoon

Hyvin rutiininomaisella tarhaelämällä päästään hyvään tulokseen siinä, että lintujen villiys säilyy. Kun ärsykkeet pidetään tarhassa mahdollisimman samoina aina, kaikki outo aiheuttaa vapautetuissa linnuissa villin reaktion. Rutiineja tulee ylläpitää esimerkiksi ruokkimisen ja siivoamisen aikatauluissa, hoitajan vaatetuksessa jne.

Kun linnut siirretään tasavalosta ulos maastoon, saadaan paras tulos. Linnut leimautuvat vapautusalueeseen ja pysyvät siellä. Leimautuksessa laitetaan 20–24 lintua samaan häkkiin ja viedään myöhään iltapäivällä (klo 17–18 aikaan) maastoon. Kelin on oltava kuiva. Leimautushäkissä on maapohja, ja sitä siirretään esimerkiksi mönkijällä joka päivä jonkin verran, jotta alusta pysyy puhtaana. Leimautushäkkiä lähestytään aina samasta suunnasta, samalla mönkijällä ja muutenkin rutiineista on pidettävä tarkkaan kiinni.

Lintujen ruoka vaihtuu leimautushäkissä luonnonruokaan (alustan pitäisi olla tasapohjainen, jolla kasvaa apilaa, orasta yms. vihreää). Silti niillä pidetään ruokinta-automaatit mukana, jotta tottuminen uuteen ruokaan tapahtuisi vähitellen. Puhdasta vettä pidetään saatavilla myös. Veden käyttö vähenee siinä vaiheessa, kun linnut siirtyvät rehusta luonnonruokaan. Samalla ne oppivat juomaan kastepisaroista.

Oleellinen asia leimautuksessa on, että linnut oppivat piilopaikan. Silloin ne eivät säikäytettyinä pakene paniikissa joka suuntaan, vaan menevät omaan piiloonsa ja palaavat taas leimautushäkin luo. Jos häkkiin jätetään viimeiseksi yksi lintu, tämä osaltaan vahvistaa leimautumista kutsumalla muita häkin luokse.

Kysymys: Miten lintuihin vaikuttaa se, että ne tulevat ulos ensimmäisen kerran ja näkevät horisontin ja päivänvalon? Mikä merkitys sillä on leimautumiselle?

Huom!

Jos linnut tuodaan ulkotarhasta leimautushäkkiin, leimauttaminen ei enää onnistu!

Leimautushäkki on lintujen koti ensimmäisen viikon ajan, jonka linnut ovat ulkona. Vähitellen vapautetaan pari lintua kerrallaan, mutta ne pysyttelevät häkin lähellä ja palaavat häkin luokse, jos ne on säikäytetty pakosalle. Jos kaikki linnut vapautetaan yhdessä, ne lentävät aivan minne sattuu, eikä paikkaan leimautumista tapahdu. Kahden viikon kuluttua leimautushäkki viedään pois, mutta ruokinta-automaatti jää edelleen paikalle.

Leimautusalueella ei ole hyvä metsästää useammin kuin kolmen päivän välein (Jokiniemessä metsästyspäiviä ovat tiistai ja perjantai). Tämä siksi, että lintujen on välillä päästävä takaisin leimautuspaikalle. Näin linnut eivät häviä ympäristöön, vaan arkaantuvat ja silti palaavat alueelle, jossa niiden halutaan elävän.

Leimautusalueen hoito

Leimautusalueilla kaiken pitää olla kunnossa silloin, kun linnut vapautetaan. Elinympäristön on oltava sellainen, että siellä on peltopyille elinmahdollisuuksia. Tarvittavat kunnostustoimet on täytynyt tehdä hyvissä ajoin ennen lintujen vapauttamista.

Tärkeitä ominaisuuksia, joita alueelta pitää löytyä ovat tietysti ruoka ja vesi, mutta peltopyille tärkeitä elementtejä ovat mm. rypemiseen tarkoitettu hiekka (erittäin tärkeä!), multa (lämmin paikka, kun aurinko paistaa), katoksia, risukasoja yms. suojaksi (ennen kivikasat ja ladonaluset). Pelkkä yksi suuri ruokintakatos ei ole peltopyille riittävän houkutteleva, vaan siinä pitää olla lisäksi esimerkiksi kiviröykkiö tai kuusia tuulensuojaksi. Myös ladonaluset voidaan suojata kahdelta sivulta. Kun ojanpientareita raivataan, saadaan rankoja, joita voidaan käyttää myös suojiksi, esimerkiksi riistapeltojen reunoille.

Siirto ulkotarhaan

Kaikkia lintuja ei luonnollisestikaan vapauteta, vaan osa linnuista jää tarhaan seuraavan kevään emolinnuiksi. Ulkona kasvatetut linnut eivät ole yhtä arkoja kuin sisällä kasvatetut, ne tottuvat lähes kaikkeen. Ulkona kasvatettujen lintujen hoidossa olisi tärkeää, että linnut hoidettaisiin aina samalla tavalla, silloin uusi ärsyke olisi aina pelottava.

Ulos siirtäminen tasavalosta ei onnistu vielä silloin, kun poikaset ovat kuusiviikkoisia. On havaittu, että poikaset eivät löydä sisältä ulos ja ulkoa sisälle ilman apua. Ne pitää käydä ajamassa esimerkiksi sateen sattuessa sisätiloihin. 7–7,5-viikkoisina linnut ovat kehittyneet harppauksen eteenpäin ja ne osaavat jo hakeutua suojaan sateen sattuessa. Ulkotarhoissa on tärkeää muistaa kesällä seurata veden laatua. Jos vesi lämpenee putkessa liikaa, esimerkiksi +25 asteiseksi, linnut lopettavat juomisen ja sitten syömisen. Munivat linnut lopettavat sitten myös munimisen.

Kysymys: Mitä linnun kehityksessä tapahtuu 6–7 viikon iässä? Mikä selittää käyttäytymisen muutoksen?

1.1.6 Muita Jokiniemen kokemuksia

Lintujen laatua pidetään Jokiniemessä tärkeämpänä kuin määrää. Heidän kasvatusohjelmassaan on pyritty siihen, että kasvatetaan vain se määrä lintuja, jotka pystytään kasvattamaan laadun kärsimättä. Haudontaohjelmassa on 6 x 700 munan erää, joista kuoriutuvista poikasista noin 2 000 vapautetaan luontoon, 1 000 lintua jää seuraavan vuoden emolinnuiksi ja noin 1 000 menee myyntiin yms.

Kuusi erää on sellainen määrä, jonka työmäärän pystyy hallitsemaan. Kun ensimmäinen erä poikasista kuoriutuu, kaikki tarvittavat munat ovat jo haudonnassa tai ainakin kerättyinä. Näin nuorimmatkin poikaset kuoriutuvat ajoissa ennen syksyn metsästyskautta, eli kun kuudes erä kuoriutuu ennen 10.7., silloin kaikki ovat noin 12-viikkoisia ennen jahtia.

Kuoriutuneista eristä neljäs erä pidetään itse, näistä linnuista saadaan emolinnut seuraavaksi kevääksi. Erät 1, 2 ja 3 ovat tulevia istutuslintuja, ja loput poikaset menevät myyntiin tms.

Jokiniemessä vuonna 2005 oli kuuden erän keskimääräinen kuoriutumisprosentti 93,175 %. Kasvattajat arvioivat, että tästä tuloksesta noin 15 % johtuu hygieniasyistä.

Tärkeää on, että siinä vaiheessa, kun arkirutiinit hallitaan, työvaiheita karsitaan, jotta lintujen hoitaminen tulee taloudelliseksi. Ei ole mitään järkeä hoitaa lintuja vuorokauden ympäri. On muistettava myös se, että 200 linnun hoito vaatii samat askelmäärät kuin 2 000 linnun.

Talven yli ei tarhassa kannata pitää muita lintuja kuin ne, joista seuraavana keväänä on tarkoitus muodostaa parit. Toistaiseksi itäisessä linjassa on pidetty kukot ja kanat erillään yli talven, mutta suurtuotannon puolella näin ei ole toimittu.

Huom!

Emolinnut vaihtuvat joka vuosi!

Kysymys: Mikä on järkevintä geneettisen monimuotoisuuden säilymisen kannalta? Kuinka usein pitäisi ottaa luonnosta uutta verta? On myös muistettava 500 lisääntyvän yksilön sääntö geneettisen monimuotoisuuden ja sukupuuttoriskin arvioinnissa, eli vähintään tuo lintumäärä on pidettävä tarhoissa lisääntyviä lintuja, jotta geneettinen monimuotoisuus ei vähene ja jotta vähittäinen kannan rappeutuminen ja sukupuuttoriski minimoidaan.

1.2 Liperin tarha

1.2.1 Tarhauksesta

Kaiken kaikkiaan tarhaus on ollut pienimuotoista. Tarha on perinteinen "kotitarvekasvatukseen" keskittynyt tarha, jossa häkkitilat ovat monenlaisia mutta toimivia ja tarkoituksenmukaisia. Yksi häkkirakenne on ns. "aakkoshäkki". Aaltopellistä ja verkosta rakennetuissa häkeissä on mahdollisuus pitää lintuja yli talven hämärässä, sillä verkkokaton päällä on irrallinen aaltopeltikatto. Häkeissä on havusuojia, joihin linnut pääsevät piiloon. Lisäksi häkkeihin on mahdollista verkon läpi lapioida puhdasta lunta.

Peltopyiden kasvatusta on tarhassa noudattanut varsin pitkälle Taskisen (1999) kuvaamia käytäntöjä. Munitushäkkeinä on käytössä turkiseläimillä (minkeillä ja hillereillä) käytössä olleita häkkejä varjotalossa. Näissä on ulko-osa, joka on verkkopohjainen ja -seinäinen sekä sisäosa, joka on puurakenteinen ja vuorattu heinillä.

Parituksessa on annettu lintujen itse valita puolisonsa, ja parit on haavilla siirretty talviparvesta munitushäkkeihin.

Munat on haudotettu koneellisesti. Munia ei ole läpivalaistu eikä kaasutettu, vaan kaikki munat on sellaisinaan laitettu hautomakoneeseen. Kuoriutumisprosentti on ollut noin 60 %.

1.2.2 Istutuksista

Istutuksia on tehty jonkin verran. Ympäristönparannustöitä on aloitettu istutusalueilla, on mm. rakennettu pajusuoja peltojen reunoille ojanvarsiin. Pysyvää runsasta peltopyykantaa alueelle ei ole saatu, sillä mittavien syyskyntöjen vuoksi talvella kasvipeitteisyys (mm. sänkipellot) on olematonta. Lisäksi peltoalat ovat huomattavasti pienempiä kuin esimerkiksi Pohjanmaalla, joten lumi kinostuu pelloille. Tuuli ei pääse puhaltamaan lunta pois, ja peltopyiden kannalta liian paksu lumipeite (yli 50 cm) voi muodostua ongelmaksi. Maatalojen pihoilla on tavattu peltopyitä pikkulintujen ruokintapaikoilla, ja tällä seudulla voisi ajatellakin peltopyyn olevan täysin lisäruokinnan varassa talviaikaan.

2 Peltopyytarhauksen tuotantotilat

Juha Rutanen

2.1 Tarvittavat tilat ja rakenteet

Peltopyytarhauksen tuotantolaitoksen sijaintipaikan tulee olla rauhallinen ja suojainen. Alueella ei saa olla ylimääräisiä häiriötekijöitä kuten tieltä kohdistuvia auton valokeiloja. Nurmikentän maaperän pitää olla vettä läpäisevää, sala-ojitettua ja loivasti kaltevaa, jotta alue kestää pitkätkin sadejaksot. Pinta-alan osalta on eduksi, jos alue antaa mahdollisuuksia toiminnan laajentamiseen.

Toivottavaa on se, että peltopyyden istutuksen ja elinympäristöjen kehittämisen mallialueet ovat lähellä tarhaa. Tällöin on parhaat mahdollisuudet palautteen kokoamiseen sekä erilaisten yhteistyömuotojen kehittämiseen.

Tuotantolaitos aidataan ympäri umpinaisella kaksi metriä korkealla peltiaidalla, joka lisäksi upotetaan maahan noin puolen metrin verran. Alueelle on päästävä liikkumaan traktorilla portin kautta. Aidan päälle voidaan laittaa ns. sähköpaimenlanka. Alueen varustaminen hälytysjärjestelmällä ja nauhoittavalla turvakameralla on järkevää.

Tarhan viemäriverdet ohjataan mahdollisten tautien takia omaan suodatusjärjestelmään. Järjestelmän sijoituksessa otetaan huomioon mahdollisuudet tuotantolaitoksen laajentamiseen.

Tarhalle tarvitaan sähköt. Mahdollisten sähkökatkosten varalta olisi mietittävä ja varattava varajärjestelmä.

Tarhaustoiminnassa tarvitaan seuraavia tiloja:

- Häkkielementit verkkoineen ulkotarhassa parien munitukseen
- Hautomo- ja kuoriutumistilat
- Poikashuoneet
- Tarhakannalle säilytys huoneet ja/tai ulkotarhat
- Desinfiointitila mm. vesi- ja ruoka-astoiden puhdistukseen
- Kuivaa varastotilaa rehuille ja oljille sekä säilytystilaa välineistölle.

Tarvittavat tilat on yhdistettävissä kokonaan tai osittain ns. tuotantolaitosperiaatteella, jolloin työ määrää ja lintujen käsittelyä on vähennettävissä. Ratkaisussa on kuitenkin varmistettava munintavaiheen häiriöttömyys.

Suunnittelussa on lähdetty liikkeelle uudisrakennuksista, jolloin toimintatapa on luotavissa optimaaliseksi mm. ylimääräisen lintujen kuljetteluun ja työn välttämiseksi. Esimerkinomaiset rakennuspiirustukset ovat tämän raportin liitteenä (Liite 1, Liite 2, Liite 3 ja Liite 4).

Suunnitelmia ja piirustuksia on tarkennettava, kun lopullista toteuttamiskohdetta lähdetään miettimään. Tilojen toteutuksessa on vastaavasti mahdollista soveltaa käyttötarkoitukseen esimerkiksi maatilan vanhoja rakennuksia.

Tuotantoyksikön hautomis-, kuoriutumis- ja poikaskasvatustilat ovat katettuja ja eristettyjä villoilta linnuilta. Ulkotarhat ovat verkoin eristettyjä, mutta niiden kattaminen on ratkaistava ja toteutettava, mikäli esimerkiksi lintuinfluenssariskit tätä vaativat.

Munintavaiheen elementtihäkit

Itäisen kannan peltopyyt paritetaan luontaisesti toukokuun alussa, minkä jälkeen parit tarvitsevat oman, rauhallisen häkkinsä parisuhteen lujittumiseen, pesän tekoon ja munintaan. Maapohjaisesta häkistä kerätään puhtaat munat kahdesti viikossa. Tarhalla liikutaan vain tarvittaessa ja häiriötä tuottamatta. Hoitajan tulisi olla aina sama ja olla pukeutunut aina samaan asuun.

Häkin tulee olla kooltaan noin 2,5 m leveä ja 5–7 m syvä sekä korkeudeltaan riittävä hoitajan kulkemiseen hankaluuksitta. Häkin katon lisäksi tarvitaan sen ylle laitettava yläverkko mm. haukkojen varalta. Häkin katot ja seinät ovat verkkoa, joka vedetään puukehikkoihin esimerkiksi kiskoilla. Verkot on poistettava talveksi mm. lumivaurioiden välttämiseksi. Mikäli häkit ovat muiden tuotantorakennusten jatkeena, verkot voidaan vetää katettuun ulkotarhaan räystään suojaan. Järkevää on sijoittaa häkit sarjaksi, jolloin sivuseinät ja katto ovat yhtenäistä verkkoa. Vierekkäiset häkit voidaan erottaa joko umpiseinällä, tai väliin voidaan jättää vuorovuosin vaihdellen tyhjä häkki. Vuorottelu on tärkeää myös häkin puhdistumisen takia.

Häkki sisustetaan linnuille viihtyisäksi. Yhteen häkin kulmaan rakennetaan matala katos säänsuojaksi linnuille sekä rehulle. Yksi kulmaus sisustetaan risuilla. Häkissä on lisäksi oltava tarjolla vettä, hiekkaa, soraa, paljasta maata sekä heinää tai olkea. Peltopyyt pitävät myös puuhiilestä.

Hautomo- ja kuoriutumistila

Hautomo- ja kuoriutumistilat ovat tasaisen lämpimänä pidettävää, pimennettävää tilaa (n. +22 °C). Huone, joka on kooltaan esimerkiksi 4 m x 3,5 m, voidaan jakaa ohuella väliseinällä ja liukuovella erillisiksi hautomo- ja kuoriutumistiloiksi. Tämä vähentää koneiden toisilleen aiheuttamaa häiriötä (mm. kosteus). Tiloissa tarvitaan puhdistettavat lattia- ja seinäpinnat, ilmastointi sekä vesi ja viemärointi. Toiminnan sujuvuutta parantaa suora kulkuyhteys pesutiloihin. Huoneessa tarvitaan pöytätilaa mm. munia varten, desinfioinnin valmisteluihin ja muistiinpanojen tekoa varten. Laittevarustuksena tarvitaan viileäkaappi munien säilytykseen, hautomakone (tai 2 pienempää pöytäkonetta) ja kuoriutumiskone.

Pesu- ja desinfiointitila

Hygienenisyys on tärkeää tarhauksen kaikissa vaiheissa. Lämmintä pesutilaa tarvitaan desinfektion valmisteluihin sekä välineistön pesuun ja kuivatukseen. Huoneen kokona riittää esimerkiksi 4 m x 2,5 m. Huoneessa tarvitaan varustuksena vesi, viemäri, ilmastointi, sähköt ja lämmitys. Pintojen tulee olla helposti puhdistettavia. Pöytä- ja hyllytilaa tarvitaan jonkin verran mm. vesi- ja ruokinta-astioiden pesuun ja kuivaukseen.

Poikashuoneet

Poikashuoneen koko on suuruusluokkaa 4 m x 7 m. Huonekorkeus 3,5 m antaa mahdollisuuksia tilan käyttämiseen siitoskannan talvitilana. Huone riittää enintään 700–1 000 poikaselle (75–150 aikuiselle linnulle), lisäksi vieressä on oltava tyhjä tila kuukausittaista vaihtoa ja puhdistusta varten. Tärkeää on huomata, että eri kuoriutumiserille tarvitaan alkuvaiheina kullekin oma tilansa. Kokoerojen takia poikaserät voidaan yhdistää vasta lintujen ollessa 5–6 viikon ikäisiä.

Poikashuoneissa tulee olla helposti puhdistettavat pinnat, sementtilattia, viemärointi, ilmastointi, sähköt sekä säädettävä valaistus ja lämmitys. Valoja säätelemällä linnuille luodaan lepoajat ja vähennetään lintujen turhaa pyrähtelyä. Viereiseen tilaan on syytä rakentaa luokku, mikä vähentää lintujen käsittelytarvetta: linnut voidaan ohjata viereiseen tilaan valon avulla. Poikashuoneesta toteutettavissa oleva yhteys ulkotarhaan (lautaputki tms.) vähentää lintujen käsittelytarvetta.

Ulkotarhat

Kasvatustilojen yhteydessä olevia ulkotarhayksiköitä voi olla rinnakkain tarvittava määrä. Sopiva lintumäärä yhdessä tarhassa on noin 100 lintua. Yhden ulkotarhayksikön leveys voi olla 4 m ja pituus 23 m, josta 3 m on katettua tilaa, joka on edelleen erotettavissa muusta tarhasta. Ulkotarhatila on munitusvaiheessa jaettavissa irrotettavin väliseinin munintahäkeiksi, kunhan maapohjan puhtaudesta pystytään huolehtimaan. Ulkotarha puhdistetaan ja kalkitaan vuosittain, mielellään samaa häkkiä käytetään vain vuorovuosin.

Ulkotarhoissa työskentelyn kannalta korkeuden tulee olla riittävä hoitajan kulkemiseksi vaivattomasti. Seinät ja katto ovat verkosta, joka on poistettavissa talveksi. Ulkotarhan päädyssä on syytä olla portti, josta puhdistustöihin pääsee traktorilla. Ulkotarhaan liittyvässä katetussa tilassa, jossa on vesipiste ja kaksi ruoka-automaattia, tulisi olla puhdistuksen kannalta sementtilattia ja viemärointi. Muu häkkitila voi olla salaojitettua maapohjaa, jossa vesi ei jää seisomaan pitkänkään sateen aikana. Tässä kattamattomassa osassa voi olla myös ruoka- ja vesipisteet. Nurmen lisäksi paljas maa monipuolistaa tarhan olosuhteita lintujen kannalta. Tarhassa tarvitaan myös hiekkakatos sekä risusta tehtyjä suojapaikkoja.

Ulkotarhojen ja muiden tuotantotilojen välissä voi olla katettu kylmähuoltotila (3 m leveä käytävä), jonka sementtilattia helpottaa mm. rehujen kuljetusta pumppukärryillä. Tilaa voidaan käyttää mm. rehujen ja olkien tilapäiseen varastointiin.

2.2 Tarhaustilojen kustannusarvio

Rakennepiirustusten (Liitteet 3–6) mukaiselle tarhausrakennukselle on tehty kustannusarvio TE-keskuksen vastaaville rakennuksille maksamien tukien ja hyväksytyjen kulujen mukaan. Hyvää keskitasoa olevan rakentamisen mukainen rakennuskustannus materiaaleineen, työkuiluineen sekä suunnittelu- ja valvontakuiluineen on noin 53 500 euroa. Tätä kustannustasoa voitaisiin pitää realistisena esimerkiksi Leader-rahoitusta mietittäessä. Kustannuksia voidaan pienentää omalla työllä ja puutavaralla sekä talkootyöllä. Työn osuus on noin

kolmannes kustannuksista. Suurimmat materiaalikustannukset aiheutuvat perustuksien teosta, lämpimistä ulkoseinistä, eristetystä yläpohjasta, eristämättömästä yläpohjasta sekä lvi- ja sähköjärjestelmistä.

Kustannusarvion pohjana olevissa rakennepiirustuksissa ei ole piirretty ulkotarhatilojen munintahäkkejä verkkoineen, koska tämä osa tarhausmenetelmässä vaatii vielä lisäkehittelyä ja kokeiluja. Tilojen lisäksi on hankittava tarvittava koneisto ja välineistö (hautomokone, kuoriutumiskone, säteilylämmittimet, ruokinta- ja juoma-automaatit yms.). Kuluja aiheutuu myös maapohjan kunnostuksesta ja alueen aitaamisesta.

3 Peltopyynn elinympäristöjen kehittäminen tulevilla ohjelmakaudella

Katsaus maaseudun kehittämisohjelmaan 2007–2013 esitetystä ympäristötukijärjestelmästä, ei-tuotannollisista investointien tuista, Natura 2000 -tuista ja vesipuitedirektiivin toteuttamiseen liittyvistä tuista erityisesti peltopyykannan hoidon kannalta

Reija Hietala-Koivu

3.1 Yleistä

3.1.1 Maaseudun kehittämisohjelman valmistelusta

Maaseudun kehittämisohjelman valmistelu vuosille 2007–2013 aloitettiin Maa- ja metsätalousministeriön toimesta keväällä 2005. Valmisteluryhmiä asetettiin yhteensä seitsemän: 1. Maatalouden luopumistuki, 2. Maatalouden rakennetuki, 3. Ympäristötuki, ei-tuotannolliset investoinnit ja Natura, 4. Luonnonhaittakorvaus, 5. Eläinten hyvinvointi, 6. Maaseudun alueellinen kehittäminen sekä 7. Toimintaryhmätyöryhmä sekä erillisryhmät.

Ympäristötuen valmisteluryhmän alaisena toimi 17 erillisselvitystyöryhmää, jotka muodostuivat alan tutkijoista, järjestöjen edustajista sekä ministeriöiden edustajista. Erillisselvitystyöryhmät kokoontuivat pääosin touko–kesäkuussa 2005, jotkin ryhmät jatkoivat vielä työtään syksyllä. Erillisselvitysryhmiä ei oltu asetettu. Ryhmiä oli koottu ministeriön toimesta mm. seuraavista ympäristötukiohjelman mukaisista aihepiireistä: Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpitäminen, Maaseudun kehittämisasetukseen sisältyvä ei-tuotannollisten tilainvestointien tuki, Pellon peruskunto, Ravinnetaseet, Lannoitus ja lanta, Reunakaistat ja kasvipeatteisyys, Torjunta-ainetoimenpiteet, Kotieläintalouden toimenpiteet, Alueellinen kohdentaminen ja Ilmaston muutos ja bioenergia.

Erillisselvitystyöryhmien raportit esiteltiin ympäristötuen valmisteluryhmälle syksyn 2005 aikana. Valmisteluryhmä keskusteli niistä, ja tukirakennetta ja sisältöä valmisteltaessa myös taloudellisia laskelmia tehtiin. Luonnos ympäristötukiohjelmaksi valmistui ensimmäisen kerran marraskuussa 2005, jolloin se lähti laajalle lausuntokierrokselle ja oli myös mm. maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilla nähtävänä ja kommentoitavana. Lausuntokierroksen jälkeen jouluihelmikuussa ohjelmaa täsmennettiin (luonnos 17.2.2006), jolloin se toimitettiin Maaseudun kehittämisstrategiaryhmälle. Valmisteluryhmä kokoontui vielä huhtikuussa ja toukokuun alussa 2006 käsittelemään ehdotusluonnokseen jääneitä eriäviä mielipiteitä ennen ympäristöohjelman lähettämistä uudelleen strategiaryhmälle (esitys 2.5.2006). Strategiaryhmän lausunnon jälkeen ympäristöohjelma meni kesäkuun lopussa valtioneuvoston käsittelyyn ja syksyllä komissioon käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi.

3.1.2 Ympäristötukijärjestelmän rakenteesta ja tavoitteista

Esitys uudeksi ympäristötukijärjestelmäksi on rakenteeltaan kauden 2000–2006 mukainen eli ohjelma koostuu perustoimenpiteistä, lisätoimenpiteistä sekä erityistukisopimuksista. Ympäristötukisitoumuksen pituus on myös viisi vuotta, samoin erityistukisopimus voidaan tehdä viideksi tai kymmeneksi vuodeksi niin kuin kaudella 2000–2006 ja edellyttäen viljelijän sitoutumista perustoimenpiteisiin. Lisäksi maatilatalouden harjoittajalla on oltava jälleen vähintään kolme hehtaaria peltoa ja puutarhakasvien viljelyssä puoli hehtaaria koko sitoumuskauden ajan.

Uutta esityksen rakenteessa on se, että Natura- ja vesipuitedirektiivin toteuttamiseen liittyville toimenpiteille (VPD-toimenpiteille) ja ei-tuotannollisille investoinneille ei esitetä omaa tukijärjestelmää, vaan vastaavia toimenpiteitä toteutetaan ympäristötuen avulla. Lisäksi sopimus monivaikutteisen kosteikon hoidosta ja perinnebiotooppien hoidosta voidaan tehdä myös muiden kuin viljelijöiden kanssa Leader-toimintatavan mukaisesti. Tällöin erityistukisopimuksen tekijänä on rekisteröity paikallisesti toimiva yhdistys (ei sitoutumista perus- ja lisätoimenpiteisiin) ja sopimuksen tekeminen edellyttää toimintaryhmän puoltavaa lausuntoa. Ei-tuotannollisten investointien tukea vastaaviin kohteisiin voidaan myöntää samaa menettelyä käyttäen.

Ympäristötukijärjestelmän tavoitteet ovat pysyneet samansuuntaisina meneillään olevan kauden tavoitteisiin nähden. Kuitenkin maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisesti on nähtävissä, että tavoitteissa on lisätty painotusta nyt hieman enemmän luonnon monimuotoisuuden ja maatalousmaiseman hoidolle: ”Ympäristötuen, ei-tuotannollisten investointien tuen sekä Natura- ja VPD-tukien tavoitteena on maatalous- ja puutarhatuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuuden ja maatalouden kulttuurimaisemien säilyminen turvataan ja tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä. Haitallisten ympäristövaikutusten vähentämisen lisäksi ympäristötuen *päämääränä on myös ohjata tuotantomenetelmien käyttöä niin, että maatalouden ympäristönsuojelulle, luonnon monimuotoisuudelle ja maatalousmaiseman hoidolle asetetut yleiset tavoitteet saavutetaan* ja samalla voidaan tuottaa puhtaita ja laadullisesti korkeatasoisia tuotteita.”

3.2 Ohjelmaesityksen ympäristötukitoimenpiteet

Liitteessä 1 on ympäristötukijärjestelmän esityksessä 2.5.2006 ehdotetut ympäristötukitoimenpiteet ja ei-tuotannollisten investointien tuen kohteet sekä Natura- ja VPD-tukien sisällöt. Liitteen 1 kohdassa 1 on esitetty myös neuvoston asetuksen 1698/2005 39 artiklan edellyttämät lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevat vähimmäisvaatimukset, joita on ympäristötukeen sitoutuvien viljelijöiden noudatettava ilman korvausta. Seuraavassa käydään läpi ympäristötukea perus-, lisä- ja erityistukitoimenpiteittäin ja verrataan mahdollista muutosta meneillään olevaan ympäristötukikauteen.

3.2.1 Ympäristötuen perustoimenpiteet

Perustoimenpiteitä on esitetty seitsemän. Eroa meneillään olevaan kauteen on siinä, että seuraavalle ohjelmakaudelle ehdotetaan perustoimenpiteisiin lisättäväksi **Kasvipeitteinen kesanto** sekä Puutarhakasvien lannoitus ja kalkitus ja poistettavaksi Kotieläintilan perustoimenpiteet (Liite 1, kohta 2).

Perustoimenpiteen tuki maksetaan vain niille tilatukijärjestelmän mukaisille velvoitekesannoille, jotka ovat monivuotisia viherkesantoja, riistakesantoja tai maisemakesantoja. Monivuotisen viherkesannon on pääsääntöisesti säilyttävä samalla lohkolla vähintään kaksi kasvukautta ja ne on niitettävä kerran kasvukauden aikana elokuun loppuun mennessä. Niiton ajankohdassa ja toteutuksessa on otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden elinolot.

Riistakesannon kasvustoa voi käyttää riistan ja luonnonvaraisten eläinten ruokintaan lohkolla kesällä, seuraavana syksynä tai talvena. Satoa ei saa korjata eikä kuljettaa pois lohkolta. Jotta kasvusto ei jäisi lumen alle, se voidaan niittää karhelle tai nostaa seipäille. Riistakesanto tulee perustaa viimeistään 30.6. vähintään kahden kasvilajin seoksella. Sen saa päättää 31.8. jälkeen tai syyskylvöisten kasvien kylvöön 15.7. alkaen. Kesanto voidaan päättää mekaanisesti tai kemiallisesti. Maisemakesanto on kylvettävä maisemaa monipuolistavilla kasveilla kuten esimerkiksi hunajakukilla, ruiskaunokeilla tai silkkikukilla. Perustamisajankohdassa ja kasvuston päättämisessä on noudatettava riistakesannoille määrättyjä ehtoja.

Perustoimenpiteiden **Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta** ja **Kasvinsuojelu** (kalusto standardit täyttävänä oltava kunnossa ilman korvausta) sisältö on luonnoksessa pysynyt ennallaan verrattuna meneillä olevaan kauteen. **Peltokasvien lannoitus** (typpimäärät oltava nitraattiasetuksen mukaisia ilman korvausta) ja **kalkitus** -toimenpiteessä kalkitus on uusi vaatimus. Kalkituksen avulla (vähintään 4 000 kg/ha sitoumuskautena, mikäli pH alle tyydyttävä) pyritään vähentämään maan happamuutta, parantamaan sen mururakennetta ja tehostamaan pieneliötoimintaa. Ympäristötuen valmistelutyöryhmässä sekä julkisuudessa on keskusteltu paljon Peltokasvien lannoitus ja kalkitus -toimenpiteeseen liittyvän karjanlannan sisältämän fosforin hyväksikäyttöprosentin suuruudesta (2.5.2006 ehdotus: 85 %). **Puutarhakasvien lannoitus ja kalkitus** toimenpiteenä on kokonaisuudessaan uusi perustoimenpide puutarhakasveille.

Pientareet ja suojakaistat -perustoimenpiteessä on jonkin verran muutoksia meneillään olevaan kauteen verrattuna reunojen leveyksiä ja hoitoa tarkastellessa: valtaojien varsilla sijaitseville peltolohkoille on jätettävä vähintään yhden metrin levyinen, *ei kuitenkaan keskimäärin yli kolme metriä* leveä monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä piennar. Lisäksi viljelijä voi vapaaehtoisesti jättää lohkon ympärille viljelemättömiä pientareita (1–3 m), ns. lumo-pientareita (esitys 2.5.2006). Tällaista piennarta on hoidettava samoin kuin valtaojan varrella sijaitsevaa piennarta. Valtaojaa suurempien vesiuomien varsilla oleville peltolohkoille sekä lampien, järvien ja talousvesikaivojen ympärillä ja meren rannalla sijaitseville peltolohkoille on perustettava vesiuoman varrelle vähintään keskimäärin kolme

metriä leveä, *ei kuitenkaan keskimäärin yli 10 metriä* leveä suojakaista. Suojakaista on suositeltavaa niittää kerran kasvukauden aikana. Niittojäte on suositeltavaa (ilman veloitetta) poistaa kaistalta, ja sen saa hyödyntää maataloustuotannossa. Suojakaistan perustamisessa ja hoidossa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuus ja mahdollisuuksien mukaan suosittava luonnonvaraisten kasvien, eläinten ja muiden eliöiden kannalta suotuisia toimenpiteitä. *Esimerkiksi niitto tulisi aloittaa aikaisintaan elokuun alussa.*

Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito -perustoimenpiteeseen on sisällytetty uutena elementtinä viljelijän tekemänä kartoitus maatilan luonnon monimuotoisuuskohteista, joka on tehtävä toisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Kartoitus tehdään täyttämällä yhtenäinen hallinnon hyväksymä lomake, johon merkitään tilan tuotantorakennusten lähiympäristössä sekä viljelijän hallinnassa olevilla peltoalueilla ja niiden lähiympäristössä sijaitsevat, monimuotoisuuden kannalta tärkeät kohteet. Tällaisia ovat muun muassa monilajiset niityt, pellonreunat, tienpientareet, pellon ja metsän reunavyöhykkeet, pelloilla sijaitsevat puu-, pensas- ja kivisaarekkeet, peltoalueilla sijaitsevat purot, lähteet ja kosteikot, vanhat kiviaidat ja ladot, yksittäispuut ja puukujanteet, maisemakesannot, riistapellot ja -kesannot ja riistan sekä muiden eliölajien kannalta tärkeät alueet kuten monilajiset pysyvät laitumet, hoidetut viljelemättömät pellot ja viljelystä poistuneet pellot. Kartoituslomakkeelle merkitään myös maatilalla olevat, monimuotoisuutta edistävät erityistukisopimukset ja niiden laajuus. Kartoituskohteet merkitään lomakkeen lisäksi myös kartalle, jona voidaan käyttää esimerkiksi peruslohkokarttaa. Kartoitus on säilytettävä tilalla ja esitettävä pyydettyessä tukea valvoville viranomaisille. Viranomaiset tekevät kartoituksen laatimisen avuksi oppaan.

3.2.2 Ympäristötuen lisätoimenpiteet

Ympäristötuen valmisteluryhmässä 2.5.2006 ennakoitiin valittavien lisätoimenpiteiden määräksi 0–3 kpl/tila. Meneillään olevan ohjelman vaihtoehtoina on yhdeksän lisätoimenpidettä, joista kolme on kotieläintiloilla ja kolme puutarhatiloilla valittavia lisätoimenpiteitä. Uudessa esityksessä on kymmenen lisätoimenpidettä, joista kolme on puutarhatiloilla valittavia. Lisätoimenpiteissä on nähtävissä eniten muutoksia sisällöllisesti kuin muissa toimenpidekategorioissa.

Vähennetty lannoitus on luonnoksessa meneillään olevan kauden Tarkennettu lannoitus -lisätoimenpidettä vastaava, kuitenkin vähennetyn lannoituksen mukaan toimittaessa rajoitukset on kohdennettu aiempaa tarkemmin ottamaan huomioon kasvupaikan olosuhteiden ja kasvilajin asettamat rajoitukset. **Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla** -lisätoimenpide on uusi toimenpide niin kuin **Ravinnetasetoimenpide** (ruokinnan ravinnetase kuuluu kaudella 2000–2006 kotieläintiloilla tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistämiseen), **Peltojen kasvukunnan kartoitus** (lohkokohtaiset muistiinpanot ja ns. lapiotesti) ja **Lannan levitys kasvukaudella** (15.4.–15.8. sekä näistä poikkeukset).

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus on meneillään olevan kauden lisätoimenpiteistä alallisesti suosituimpia (noin 38 000 tilaa ja noin 300 000 ha ohjelmakaudella 2000–2006). Luonnoksessa seuraavalle kaudelle tähän toimenpiteeseen on esitetty toimenpiteen ehdot täyttäväksi seuraavat lohkot: monivuotiset viljellyt nurmet ja ruokohelpi, monivuotinen viherkesanto, monivuotiset puutarhakasvit, kerääjä- ja aluskasvien viljely, keväällä korjattava kuitupellava ja kuituhamppu, tilatukijärjestelmän mukainen hoidettu viljelemätön pelto, jos pelto säilytetään nurmipeitteisenä talven yli sekä sänkikesanto ja viljan, öljykasvien ja kuitupellavan sänki, *ei kuitenkaan silloin, jos sänkeen on syksyllä kylvetty syysruis, ruisvehnä, syysvehnä tai spelttivehänä*. Kevennetty syyssänkimuokkaus vilja- ja öljykasvilohkoilla täyttää ehdon, jos muokkaus tehdään kultivaattorilla, lautasäkeellä, joustopiikkiäkeellä, lapiorullaäkeellä tai miniauralla *yhteen kertaan* ajaen. Toimenpidettä toteutetaan koko maassa. Lisätoimenpidettä ei voi valita tila, jolla on nautoja, lampaita, vuohia tai hevosia vähintään 10 eläinyksikön verran. Viljelijän on pidettävä vähintään 30 % maatilan ympäristötukikelpoisten peltolohkojen yhteismäärästä kasvukauden ulkopuolella kasvien tai sängin peittämänä tai hyväksytysti kevennetysti muokattuna.

Lisäksi aitoa kasvipeitteisyyttä edistämään erityisesti viljanviljelyalueilla on esitetty lisätoimenpidettä **Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys**. Tämän toimenpiteen ehdot ovat muutoin samat kuin edellä mainitun Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus, mutta kerääjä- ja aluskasvien viljelyä ei hyväksytä eikä kevennettyä syyssänkimuokkausta. Toimenpiteen voi valita viljelijä, jonka maatila sijaitsee A- tai B-tukialueilla.

Puutarhatilan lisätoimenpiteistä **Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla** on kaudella 2000–2006 valittavissa ollut toimenpide kuten myös **Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla**, ja uutena luonnoksessa esitetään toimenpidettä **Tuhoeläinten seurantamenetelmien käyttö**. Viljelijän on seurattava ansoin ja pyydyksin tuhohyönteisten ja niiden luontaisten vihollisten esiintymistä sekä pidettävä havainto- ja toimenpidepäiväkirjaa.

3.2.3 Ympäristötuen erityistukisopimukset

Kaudella 2000–2006 oli mahdollista valita ja tehdä erityistukisopimuksia 12 aihealueesta, seuraavalle kaudelle esitettiin kymmentä sopimuskohtealuetta, sillä Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja Maiseman kehittäminen ja hoito -erityistukimuodot yhdistettiin sekä erityistukimuoto Happamuuden alueellinen vähentäminen poistettiin.

Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito -erityistukisopimusmuoto on toimenpiteiltään kauden 2000–2006 ehtojen mukainen (vähintään keskimäärin 15 m leveä erillisen suunnitelman mukaan perustettu ja hoidettu monivuotisen kasvillisuuden peittämä peltolohko). Kuitenkin alueellisia rajauksia kohteiden sijainnille on täsmennetty siten, että suojavyöhykesopimus voidaan tehdä valtaojan tai sitä suuremman vesiuoman, lammen, järven tai meren rannan varrella sijaitsevalle pellolle tai luokitellulla pohjavesialueella

sijaitsevalle pellolle A- ja B-tukialueilla. Muilla tukialueilla suojavyöhykesopimus voidaan tehdä kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston päätöksen (760/1995) tai valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus tai joilla suojavyöhykkeen tarve on todettu esimerkiksi suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmassa useita maatilatalouden harjoittajia koskevien yhtenäisten suojavyöhykkeiden toteuttamiseen tähtäävässä selvityksessä tai pohjavesialueen suojelusuunnitelmassa. Lisäksi kuitenkin sopimus voidaan tehdä kohteille, jotka sijaitsevat kaltevilla, maaperältään savea olevilla rantapelloilla, tulva-alueilla tai vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) mukaisissa hoitosuunnitelmissa esitetyillä kohteilla. Suojavyöhykesopimusten tukitason porrastamista ehdotettiin niin, että A- ja B-tukialueilla tehtävissä sopimuksissa tuki on enintään 450e/ha ja muualla maassa esimerkiksi 350 e/ha (esitys 2.5.2006). Maatalouden ympäristötuen 2000–2006 mukaisia suojavyöhykkeitä on perustettu noin 4 312 hehtaaria, lisäksi 1995–1999 ohjelmakauden 20-vuotisia suojavyöhykkeitä on voimassa 1 841 hehtaaria (tilanne 31.12.2005).

Monivaikutteisen kosteikon hoito -erityistukisopimus on kaudella 2000–2006 nimeltään Kosteikon ja laskeutusaltaan perustaminen ja hoito. Uutta kaudelle 2007–2013 tässä sopimusmuodossa oli se, että se esitettiin toteutettavaksi ei-tuotannollisten ympäristötoimenpiteiden investointituen avulla. Perustamisen jälkeen kosteikon hoidosta tehtäisiin 5- tai 10-vuotinen sopimus. Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Sopimuskohteiden sijaintivaatimusta on täsmennetty siten, että peltojen suhteellinen määrä on oltava yli 20 % kyseisen vesistön tai valtaojan valuma-alueesta. Etusija annetaan Suomenlahteen, Saaristomereen ja Selkämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueille ja sellaisten järvien valuma-alueille, mutta myös kohteille, jotka on perustettu ei-tuotannollisten investointien tuella sekä kohteille, joilla on ollut voimassa valtioneuvoston päätöksen (760/1995) tai valtioneuvoston asetuksen (644/2000) mukainen vastaava erityistukisopimus. Maatalouden ympäristötuen 1995–1999 ja 2000–2006 mukaisia kosteikon ja laskeutusaltaan hoitosopimuksia on 294 kappaletta ja yhteensä 520 hehtaaria (tilanne 31.12.2005).

Erityistukimuodot **Pohjavesialueiden peltoviljely** (I- ja II-luokan pohjavesialueilla), **Valumavesien käsittelymenetelmät** (säättösalaajitus, säättökastelu tai kuivatusvesien kierrätys) ja **Lannan** (vastaanotettua lantaa levitetään vähintään 10 m³/ha) ja **perunan solunesteen käytön tehostaminen, Luonnonmukainen tuotanto, Alkuperäisrotujen kasvattaminen** (tuettaviin eläinrotuihin tullut muutoksia) ja **Alkuperäiskasvien viljely** ovat luonnoksessa sisällöltään yhteneviä meneillään olevan ohjelmakauden ehtoihin. Luonnonmukaisen viljelyn sopimuksia oli 4 580 kappaletta noin 153 000 peltohehtaarin alalla (tilanne 30.4.2005).

Perinnebiotooppien hoito -erityistukitoimenpiteeseen on esitetty joitakin muutoksia: perinnebiotooppien kunnostamiseen voi hakea tukea ei-tuotannollisten investointien tuen avulla. Kunnostamisen jälkeen niiden hoidosta tehdään 5-vuotinen sopimus. Perinnebiotooppien hoitosopimukseen voi sisällyttää myös kohteen kunnostamista. Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Lisäksi pienialaisten alueiden, jotka ovat kooltaan 5–30 aaria (korotettu tukitaso), kyseessä ollessa sopimukseen voidaan hyväksyä vain valtakunnalliseen perinnebiotooppien

inventointiin sisältyneitä tai muita arvokkaita pieniä kohteita. Sopimukseen voidaan sisällyttää myös sopimusalueella sijaitsevien, perinteisten karjatalouteen liittyvien rakennelmien ja rakenteiden säilyttämistä ja kunnostamista. Sopimuksen kesto aika on 5 tai 10 vuotta. Maatalouden ympäristötuen mukaisia perinnebiotoopin hoitosopimuksia oli voimassa 2 660 kappaletta yhteensä 24 177 hehtaarin alalla (tilanne 31.12.2005).

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen -erityistoimenpide on muodostettu kaksi erityistukimuotoa yhdistämällä. Tavoitteet ovat pysyneet miltei samoina kuin meneillään olevan kauden Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja Maiseman kehittäminen ja hoito -erityistukisopimuksissa. Sen sijaan toimenpiteiden kohdalla on joitakin muutoksia: sopimus tehdään yhdestä tai useammasta alla kuvatusista toimenpiteistä, jotka perustuvat hyväksytyyn suunnitelmaan. Näiden toimenpiteiden ohella sopimukseen voidaan sisällyttää tilan viljelyhistoriaan kuuluvien rakennelmien sekä niiden lähiympäristöjen hoito. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen -erityistukimuodon mukaisia hoitotapoja, kasvillisuuden raivaus, niitto ja laiduntaminen (määritellään tapauskohtaisesti suunnitelmassa), voidaan toteuttaa seuraavilla viljely-ympäristökohteilla:

1. Pellon reuna-alueet, jotka voivat olla sekä pellon ja metsän välisiä että pellon ja tien tai vesistön välisiä reuna-alueita. Tavoitteena reuna-alueille ominaisten eläin- ja kasvilajien elinympäristöjen hoitaminen, näkymien avaaminen ja viljelymaiseman monipuolistaminen.
2. Peltojen metsäsaarekkeet (enimmäiskoko kasvanut yhteen hehtaariin).
3. Uhanalaisten lajien esiintymispaikat. Kaikkein uhanalaisimmille lajeille alueelliset ympäristöviranomaiset laativat suojelusuunnitelmat, joissa esitettyihin toimenpiteisiin myös erityistukisopimuksien on perustuttava.
4. Pienet kosteikot ja tulvapelot. Metsittymässä tai pensoittumassa olevia kosteikkoja ja niitä ympäröivää maisemaa avarretaan. Veden vaivaamia tulvapeltoja hoidetaan mieluummin laitumina.
5. Lintujen pesintä-, ruokailu- ja levähdysalueina toimivat pelot. Tällaisille alueille voidaan tehdä erityistukisopimuksia, mikäli niiden jättäminen pois viljelystä aiheuttaa huomattavaa haittaa linnustolle. Toimenpiteen tarkoituksena on lisätä etenkin Etelä- ja Länsi-Suomen suurilla peltoalueilla elävien peltolintulajien (peltosirkku, peltopyy, ruisräikkä, tuulihaukka, pensastasku, kuovi, töyhtöhyppä ja kiuru) lajien lisääntymisessä tarvitsemia elinympäristöjä ja ruokailupaikkoja lisäämällä peltoalueen ympärivuotista kasvipeitettä.
6. Perhosten elinympäristöt ja muut monimuotoisuuspellot. Sadontuottokyvyltään huonoille alueille (liian kuivia tai kosteita) voidaan perustaa niittämällä hoidettavia niittyjä ja ketoja.
7. Pelloilla olevat luonnon monimuotoisuuskaistat, jotka voivat sijaita peltoalueen keskellä tai sen reunassa. Kaista voidaan perustaa kylvämällä niittykasvien siemenseosta ja/tai harvennetulla nurmikasvikylvöllä. Kasvillisuuden voidaan antaa myös kehittyä itsestään. Niitto ja sadonkorjuu ovat suositeltavia. Torjunta-aineiden käyttö on kiellettyä. Suositeltavia paikkoja monimuotoisuuskaistoille ovat aurinkoiset rinnepellot metsän reunassa..

8. Kohteilla sijaitsevat perinteiset rakenteet ja rakennelmat (esimerkiksi ladot, kiviaidat, kivisaarekkeet, riukuaidat) sekä sopimusalueille vievien polkujen perustaminen tai lintutornin rakentaminen.

Maatalouden ympäristötuen 1995–1999 ja 2000–2006 mukaisia sopimuksia luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi oli voimassa 1 250 kappaletta ja niiden sopimusala oli 5 800 hehtaaria. Maiseman kehittämistä ja hoitoa koskevia sopimuksia oli voimassa 1 046 kappaletta ja niiden sopimusala oli 3 515 hehtaaria. Maatalouden ympäristötukijärjestelmässä 2000–2006 maatalon monimuotoisuuskohteita hoidettiin myös lisätoimenpiteen avulla, jonka oli valinnut alle 400 viljelijää. Toimenpiteeseen kuului myös koulutukseen osallistuminen ja suunnitelman laatiminen tilan monimuotoisuuskohteista ja niiden hoidosta (tilanne 31.12.2005).

3.3 Luonnon ei-tuotannollisten investointien sekä maa- ja metsätalousalueiden Natura 2000 -toimenpiteet

3.3.1 Investointituki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen

Ohjelmakaudella 2000–2006 toimenpidettä toteutettiin kosteikon ja laskeutusaltaan perustamista ja hoitoa koskevan erityistukisopimuksen avulla. Erityistuen ongelmana oli, että tuki ei kattanut perustamisesta aiheutuneita kustannuksia. Lisäksi tuki maksettiin vasta perustamisen jälkeen takautuvasti useana vuotena, mutta investoinnin kustannukset syntyivät heti sopimuskauden alussa.

Investointituella voidaan perustaa kosteikkoja ja kosteikkomaisia tulva-alueita niiden luontaisille paikoille, herkästi tulviville pelloille ja pengerryille kuivatusalueille sekä kunnostaa uomia luonnonmukaisen vesistöarakentamisen periaatteiden mukaisesti. Toimenpiteet on toteutettava erillisen suunnitelman mukaan. Toimenpiteiden toteuttamisesta ei saa aiheutua haittoja toimenpidealueen ulkopuolella viljeltävien peltöjen kuivatustilanteelle. Tukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Investointituen saamisen edellytyksenä on, että kosteikon valmistumisen jälkeen kohteen hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen kosteikon hoidon erityistukisopimus. Investointitukena maksetaan enintään 80 % suunnitelman ja suunnitelmassa esitettyjen perustamiskustannusten yhteismäärästä tai enintään (14 800) euroa kosteikkohehtaaria kohden.

3.3.2 Investointituki arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen

Alkuraivauksen tukemisen tavoitteena on saada hoidon piiriin mahdollisimman suuri osa valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaiksi luokitelluista perinnebiotoopeista. Etusija annetaan arvokkaiksi luokitelluille perinnebiotoopeille ja niille perinnebiotoopeille, jotka kuuluvat Natura 2000 -verkostoon. Tukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin

viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti. Hoitotoimia voivat olla muun muassa pensaikon ja puuston raivaus ja raivausjätteen poiskeruu. Kasvillisuuden raivaustoimenpiteiden lisäksi suunnitelmaan voidaan sisällyttää sopimusalueella sijaitsevien karjatalouteen liittyvien rakennelmien ja rakenteiden säilyttämistä ja kunnostamista sekä alueen aitaamista. Tuki perustuu suunnitelmassa esitettyihin kustannuksiin. Kustannuksista on mahdollisuus korvata 80 % tai enintään 1 465 €/ha.

Huom! Sekä Leaderin että ei-tuotannollisten investointien käyttöönotto saattaa siirtyä vuodelle 2008, koska näiden järjestelmien hallinnointiin ja tietojärjestelmien kehittämishankkeisiin ei ole valmista osaamista.

3.3.3 Natura 2000 -tuet

Pelto- ja maatalousalueiden Natura-alueiden hoitoa jatketaan samaa käytäntöä noudattaen kuin ohjelmakaudella 2000–2006, jolloin ympäristötuen erityistuilla on hoidettu pelto- ja maatalousalueilla sijaitsevia kohteita. Luontodirektiivin mukaisten maatalousympäristössä esiintyvien luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen sekä lintudirektiivin mukaisten lintujen levähdys- ja ruokailualueiden sekä tulvapeltojen hoito järjestetään nykyisten kaltaisten tai kehitettyjen erityistukien kautta. Maatalouden ympäristötuella on voitu tehdä 5- tai 10-vuotinen sopimus viljelijän ja valtion välillä muun muassa edellä mainittujen kohteiden hoidosta, ja luonnon monimuotoisuuden edistävillä erityistuilla viljelijä on hoitanut ja/tai ennallistanut erillisen suunnitelman mukaisesti luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiksi arvioituja maatalousympäristön kohteita. Lintujen levähdys- ja ruokailualueille tehdyissä erityistukisopimuksissa on korvattu viljelijälle aiheutuneet tulonmenetykset. Metsäalueilla hoito jatkuisi nykykäytännön mukaan kansallisilla ohjelmilla.

3.3.4 Vesipuitedirektiivin 2000/60/EY (VPD) toteuttamiseen liittyvät tuet

VPD-tuen avulla on mahdollista kohdentaa tukitoimenpiteitä niiden vesistöjen valuma-alueille, joilla vesistön tila ei ole saavuttanut asetettua tavoitetilaa. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan sisältyvä ympäristötukijärjestelmä on pääasiallinen keino vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamisessa tukijärjestelmissä. VPD-tukea voidaan maksaa vuosittain käytössä olevaa maatalousmaata kohden viljelijöille korvauksena vesipuitedirektiivin täytäntöönpanoon liittyvien haittojen aiheuttamien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella. Ympäristötukijärjestelmän toimenpiteiden lisäksi voisi tulla kysymykseen esimerkiksi ekstensiivisen viljelyn tukeminen, vesiensuojelun kannalta vaikeiden alueiden kuten erittäin jyrkkien rinteiden ja niihin välittömästi liittyvien peltojen, jotka ovat olleet vuosittaisten muokkaustoimenpiteiden kohteena, pitäminen viljelemättöminä ja nurmipeitteisinä ja aluskasvien ja kerääjäkasvien viljely. VPD-tukea tullaan soveltamaan vesipuitedirektiivin toimeenpanon edistyessä tavoitteiden saavuttamisen kannalta ongelmallisimmille alueille vuoden 2009 jälkeen.

3.4 Yhteenveto mahdollisista ympäristötuen muutoksista peltopyykannan hoidon suhteen

Maatalouden ympäristötukiohjelman mukaisilla toimenpiteillä pyritään vähentämään vesiin, ilmaan ja maaperään kohdistuvaa ravinnekuormitusta sekä ylläpitämään ja edistämään viljely-ympäristöjen luonnon monimuotoisuutta ja maisemarakennetta. Ympäristötukiohjelman mukaisista toimenpiteistä kausilla 1995–1999 ja 2000–2006 Liukkosen (2006) ja Multaniemen (2004) mukaan peltopyyn elinoloja ovat hyödyttäneet sellaiset toimenpiteet, joiden avulla on perustettu tai ylläpidetty ja hoidettu monivuotisia kasvipeitteisiä elinympäristöjä, ja erityisesti sellaiset toimenpiteet, joiden ehtoihin kuuluu torjunta-aineiden käytön vähentäminen tai niistä kokonaan pidättäytyminen.

Ympäristötuen perustoimenpiteisiin on esitetty seuraavalle ohjelmakaudelle **Kasvipeitteistä kesantoa**, mikä lienee oleellinen parannus peltopyille niille luontaisten elinympäristöjen säilymisen ja edistämisen kannalta. Perustoimenpiteen mukaiset viherkesannot on pääsääntöisesti säilyttävä samalla loholla vähintään kaksi kasvukautta ja ne on niitettävä kerran kasvukauden aikana elokuun loppuun mennessä. Perustoimenpiteen tuki maksetaan vain niille tilatukijärjestelmän mukaisille velvoitekesannoille, jotka ovat monivuotisia viherkesantoja, riistakesantoja tai maisemakesantoja.

Pientareiden ja Suojakaistojen leveyksiin on annettu ympäristötukiluonnoksessa täsmennyksiä, jotka edesauttavat reuna-alueiden leventymistä: pientareet on ohjeistettu 1–3 metriä leveiksi valtaojien varsilla sijaitsevilla peltolohkoilla ja suojakaistat 3–10 m leveiksi valtaojaa suurempien vesiuomien varsilla olevilla sekä lampien, järvien ja talousvesikaivojen ympärillä ja meren rannalla sijaitsevilla peltolohkoilla. Piennar ja suojakaista on suositeltavaa niittää kerran kasvukauden aikana aikaisintaan elokuussa. Lisäksi viljelijä voi vapaaehtoisesti jättää lohkojen ympärille viljelemättömiä, ns. lumo-pientareita (1–3 m).

Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito -perustoimenpiteeseen on luonnoksessa sisällytetty uutena ehtona viljelijän tekemänä kartoitus maatilansa luonnon monimuotoisuuskohteista. Monimuotoisuuskartoituksella voi olla varsinkin yleisen luonnon ja maiseman monimuotoisuuden tietämyksen kannalta myönteistä vaikutusta. Viljelijän tehdessä kartoitusta tietoisuus ja kiinnostuneisuus erilaisten elinympäristöjen merkityksestä oman tilan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kannalta saattaa kasvaa. Tämä voi edistää siten muun lajiston lisäksi myös peltopyille suosiollisten elinympäristöjen hoitoa ja ylläpitoa.

Ympäristötuen lisätoimenpiteistä **Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus** vaikuttanee välillisesti peltopyyn elinoloihin (Liukkonen 2006). Luonnoksessa tähän lisätoimenpiteeseen on esitetty kevennetyn sänkimuokkauksen hyväksymistä vain yhteen kertaan ajaen. Lisäksi on ehdotettu uutta pelkästään aitoon kasvipeitteisyyteen perustuvaa lisätoimenpidettä, peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, jonka käyttöönotto rannikkoalueiden viljanviljelyalueilla (A- ja B-tukialueilla, esitys 2.5.2006) olisi todennäköisesti suosiollista myös peltopyiden kannalta.

Erityistukisopimusten mukaisista toimenpiteistä **Luonnonmukaisen tuotannon** viherlannoitusnurmien käyttö ja viljelyn torjunta-aineettomuus rikkakasvien yleistymisen kautta parantaa peltopyynn elinoloja (Multaniemi 2004). Tämän erityistukisopimusmuodon ehtoihin ei ole esitetty muutoksia 2000–2006 ympäristöohjelmaan nähden, kuin että ruokohelven viljely jää luomusopimuksen ulkopuolelle (esitys 2.5.2006).

Myös **Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito** -erityistukisopimusmuoto on toimenpiteiltään miltei meneillään olevan kauden ehtojen mukainen (vähintään keskimäärin 15 m leveä erillisen suunnitelman mukaan perustettu ja hoidettu monivuotisen kasvillisuuden peittämä peltolohko). Näin on myös erityistukisopimuksen **Monivaikutteisen kosteikon hoito** kohdalla (ent. Kosteikon ja laskeutusaltaan perustaminen ja hoito). Kuitenkin tämän erityistukisopimusmuodon toteutusta saattaa lisätä se, että sopimus esitetään toteutettavaksi ei-tuotannollisten ympäristötoimenpiteiden investointituen avulla. Perustamisen jälkeen kosteikon hoidosta tehtäisiin 5- tai 10-vuotinen sopimus. Erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti.

Ei-tuotannollisten investointien tuen avulla voidaan hakea tukea myös perinnebiotooppien alkukunnostukseen, ja **Perinnebiotooppien hoito** -erityistukea voidaan myöntää myös muille tuensaajille kuin viljelijöille Leader -toimintatavan avulla. Kunnostamisen jälkeen niiden hoidosta tehdään 5-vuotinen sopimus.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen -erityistoimenpide (ent. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja Maiseman kehittäminen ja hoito) on muodostettu kaksi erityistukimuotoa yhdistämällä. Tavoitteet ovat pysyneet miltei samoina, mutta sopimus tehdään yhdestä tai useammasta toimenpiteestä: 1. Pellon reuna-alueet (pelto/metsä, pelto/tie tai pelto/vesistö), 2. Peltojen metsäsaarekkeet, 3. Uhanalaisten lajien esiintymispaikat, 4. Pienet kosteikot ja tulvapellot, 5. Lintujen pesintä-, ruokailu- ja levähdysalueina toimivat pellot, 6. Perhosten elinympäristöt ja muut monimuotoisuuspellot sekä 7. Luonnon monimuotoisuuskaistat, jotka ovat kylvettyjä tai luontaisesti kehittyneitä kasvillisuuden peittämiä kaistoja joko peltoalueen keskellä tai sen reunassa sekä 8. Kohteilla sijaitsevat perinteiset rakenteet ja rakennelmat sekä sopimusalueille vievien polkujen perustaminen tai lintutornin rakentaminen.

3.5 Johtopäätökset

Maatalouden ympäristötukiohjelmaesityksen 2.5.2006 mukaan peltopyville sosiologisten elinympäristöjen määrän ja laadun voidaan olettaa kehittyvän myönteisemmäksi tulevalle ohjelmakaudella 2007–2013. Tämä johtopäätös perustuu uusiin ympäristötuen monivuotista kasvipeitettä edistäviin toimenpide-esityksiin kuten Kasvipeitteinen kesanto -perustoimenpide, Pientareet ja suojakaistat -perustoimenpiteen ns. lumopiennarten perustamismahdollisuus, rannikkoalueiden laajoilla viljanviljelyalueilla yhtenä mahdollisena valittavana oleva lisätoimenpide Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys sekä mahdollisuus siihen, että erityistukia Perinnebiotooppien hoito ja Monivaikutteisen kosteikon hoito voivat hakea ensi ohjelmakaudella myös muut kuin viljelijät Leader-toimintatavan mukaisesti.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen -erityistukimuodossa on mahdollista puoliluonnontilaisten biotooppien hoidon ja ylläpitämisen lisäksi lisätä peltoalueen ympärivuotista kasvipeitettä ja perustaa peltoalueelle kasvipeitteisiä monimuotoisuuskaistoja peltolinnuston elinolosuhteiden parantamiseksi.

Tällä hetkellä ympäristöohjelman sisällön suunnan voisi olettaa muotoutuvan myönteiseksi peltopyykannan hoidon kannalta seuraavalla ohjelmakaudella. Kuitenkin, ympäristötukijärjestelmän mahdollista vaikuttavuutta voidaan arvioida syvällisemmin peltopyykannan hoidon suhteen, kun arvioinnissa on käytettävissä vahvistettu ohjelma rahoituspäätöksineen. Tällöin myös ohjelmakauden ympäristötukeen sitoutumisen laajuutta voidaan ennustaa, kun siitä on jo tietoja.

Lähteet

Katsauksen pääasiallinen lähde on:

Maa- ja metsätalousministeriön esitys maatalouden ympäristötukijärjestelmäksi 2007–2013, ei-tuotannollisten investointien tueksi, Natura 2000 -tuiksi ja vesipuitedirektiivin toteuttamiseen liittyviksi tuiksi. Ympäristötuen valmisteluryhmä. Luonnos 17.2.2006. 53 s.

Esitys maatalouden ympäristötukijärjestelmäksi 2007–2013, ei-tuotannollisten investointien tueksi, Natura 2000 -tuiksi ja vesipuitedirektiivin toteuttamiseen liittyviksi tuiksi. Ympäristötuen valmisteluryhmä 2.5.2006. Esitys ilman eriäviä mielipiteitä. 54 s.

Muina lähteinä on käytetty:

Liukkonen, T. Peltopyyn hoitosuunnitelma. Luonnos 19.1.2006. Käsikirjoitus.

Multaniemi, T. 2004. Ympäristötuen erityiset ja niiden vaikutus riistatalouteen. Opinnäytetyö. Maaseutualan yksikkö, Ilmajoki. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. 42 s.

4 Peltopyyprojektikonaisuuden valmistelu ja sisältö

Juha Rutanen ja Tuija Liukkonen

4.1 Peltopyykannan hoitosuunnitelma kehittämistyön taustatukena

Peltopyy on peltoalueilla indikaattorilaji, jonka häviäminen tai palautuminen kuvaa mm. elinympäristön tilaa. Peltopyykannan kehittäminen on mahdollista yhdistää laajaan peltoympäristöjen monimuotoisuuden kehittämistyöhön. Luonnon hoitamisessa ja monimuotoisuuden kehittämisessä on mahdollisuuksia maanomistajilla ja metsästysoskeuden haltijoilla.

Peltopyitä on istutettu Suomeen pitkään ei-suunnitelmallisesti ja eri suunnilta. Nyt on peltopyykannassa havaittu ns. itäinen kanta sekä ns. läntinen kanta, jonka alkuperäisyydestä ei ole varmaa tietoa. Läntistä kantaa ei siis näin ollen varmuudella voida pitää henkipattona, jonka maastoon istuttaminen pitäisi kieltää. Peltopyykannan kehittämisessä painotus on elinympäristön hoidossa, mistä hyötyvät muutkin luonnossa.

Peltopyykannan hoitosuunnitelmaa on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta. Suunnitelma antaa toimintaan ryhtiä, toimii ohjenuorana ja kertoo, mitä tehdä strategisesti peltopyykannan suhteen. Hoitosuunnitelma koostuu kolmesta osasta:

1. Teknis-biologinen näkökulma kertoo, mikä peltopyy on ja mitä se vaatii. Tämä osa on jalusta, joka kertoo, että tiedetään, mitä tehdään.
 2. Strateginen linjaus kertoo, millä tavalla alkuperäiskantaa kehitetään. Riistanhoitopiirien osalta on mahdollista tehdä aluejako. Alueilla tehdään kehittämistyötä (mm. tuotantolaitokset, lintujen istutukset, elinympäristöprojektit, mallialueet elinympäristöjen kehittämisessä). Alueita voivat olla Kymi ja Itä-Uusimaa, Länsi-Uusimaa ja Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme ja Pohjanmaa sekä Pohjois-Pohjanmaa. Jaolla on merkitystä mm. tautiriskien takia. Tällä hetkellä itäistä kantaa on tarhattuna Lars Ahlströmin tarhalla. Itäiset linnut ovat tarhaoloissa huonompia lisääntymään, harjoittelua voidaan tehdä läntisillä linnuilla. Tärkeää on selvittää mallialueitten kanta. Jatkotoimien osalta aikataulut, sitoutumat tai tuet eivät ole vielä selvillä. Toiminta on myös riistanhoitopiirien ja alueen toimijoiden aloitteellisuudesta kiinni.
 3. Käytännön toteutus: Kaikilla alueilla eivät toimi samat reseptit. Käytännön toteutusta varten laaditaan ohjekirja, jonka kirjoittajat tai rahoittajat selvitetään. Toteutus sisältää mm. elinympäristövaatimukset, tarhauksen omana kokonaisuutenaan, istutusten toteutuksen, seurannan mm. metsästyksen yhteydessä, pienpeltopyynnin sekä riistantutkimuksen julkaisuineen.
-

Hoitosuunnitelman perusta on ollut lausunnoilla, ja strateginen osa viimeistellään alkukevään 2006 aikana. Hoitosuunnitelmassa ja aihepiirin kehittämistyössä tarvitaan punainen lanka; hoitosuunnitelman lisäksi alan toimijat voivat yhdessä sopia, miten edetään.

Ohjekirjan tekeminen on aikaa vievempää. Materiaalin pitää olla edustava, luettava ja käytettävissä opetukseen. Ministeriöstä saatujen tietojen mukaan ympäristötukeen liittyen on olemassa koulutusrahaa, jota mahdollisesti voisi käyttää oppaan tekemiseen. Työn aihe olisi tällöin pelkkää peltopyyteemaa laajempi, esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden kehittäminen.

4.2 Yhteinen tavoite

Peltopyykannan vahvistamiseen liittyen järjestettiin Helsingissä 27.2.2006 alan toimijoiden ja asiantuntijoiden yhteispalaveri, jossa viitoitettiin kehittämistyön linjoja ja tavoitteita (muistio, Liite 2). Toiminnan yhteinen tavoite on onnistumisen kannalta olennaista. Tilaisuudessa nähtiin tarpeellisuutta, että sekä elinympäristöjen kehittämistä että tarhaustoimintaa viedään jatkotyössä eteenpäin, mutta niiden painotus voi vaihdella alueittain. Peltopyykannan vahvistamisen kannalta pääpaino on luonnonhoidossa sekä peltoympäristön indikaattorilajien elinympäristöjen kehittämisessä ja kannan vahvistamisessa.

Toiminnan yhteinen tavoite on muotoiltavissa seuraavasti: **Peltopyyprojektin tavoitteena on palauttaa elinkykyinen ja kestävä käytön salliva peltopyykanta sen entisille pääesiintymisalueille.**

4.3 Toimijoiden verkosto ja työnjako

Suomeen on perustettu alkuvuodesta 2006 Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, joka voi jatkossa toimia peltopyykannan vahvistamisessa keskeisenä toimijana. Säätiön roolista sovittiin yhteispalaverissa. Säätiön perustamisen taustalla on havainto, että elinympäristöjen muutoksista on kärsitty monen lajin osalta. Tulevaisuudessa tarvitaan uusia, erilaisia toimijoita, jotka tekevät yhteistyötä mm. yritysten kanssa. Säätiön toimintaa tukevalla yrityksillä on mahdollisuus myös profiilinsa nostamiseen. Säätiön suunnitelmissa on tärkeällä sijalla elinympäristöjen hoito, missä riistalajit ovat keskeisessä asemassa. Nämä lajit ovat usein elinympäristönsä indikaattorilajeja, mm. viljelysalueilla peltopyy.

Säätiö toteuttaa omia hankkeita, tukee muita hankkeita, tekee yhteistyötä, tarjoaa taloudellisesta tukea, tiedottaa ja voi koordinoita hanketoimintaa. Säätiön tarkoituksena on kutsua koolle mm. tutkijoista ja alan toimijoista koostuva asiantuntijaneuvosto (5–8 henkilöä), joka tarkastelee, mihin säätiö panostaa. Säätiön toiminnan alkuvaiheissa keskitytään viljely-ympäristöön ja peltopyyhyyn, mutta myös muut elinympäristön hoitoon liittyvät asiat ovat kiinnostuksen kohteena.

Peltopyykannan kehittämisen näkökulmasta toimintaa ohjaavan asiantuntijaryhmän kokonpanossa voisi olla esimerkiksi lintuharrastajien edustus, Metsästäjäin Keskusjärjestö, riistanhoitopiirien edustaja, Suomen Metsästäjäliitto, maa- ja metsätalousministeriö, säätiö sekä asiantuntijoina mm. Ari Turtola, Lars Ahlström ja Tuija Liukkonen. Myös kytkentä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokseen on tärkeä. Tärkeää on myös, että toimijaverkostossa tiedonvälitys toimii. Verkostoon tarvitaan alan tutkijoita ja kehittäjiä sekä alueellisia toimijoita elinympäristöjen mallialueiden kehittämiseen ja tarhaustoimintaan.

4.4 Projektikokonaisuuden teemat

Peltopyykannan vahvistamiseen tähtäävän kehittämisprojektikokonaisuuden aihealueita ovat muun muassa:

1. Kehittämis- ja koulutusprojektit
 - elinympäristöjen kehittämisen ja riistanhoidon mallialueiden perustaminen sekä niihin tukeutuva tiedotus ja valistus
 - maatalouden neuvojen, viljelijöiden ja riistaväen koulutus
 - koulutusmateriaali elinympäristöjen hoitoon ja alan riistanhoitoon
2. Tarhaukseen liittyvien investointien toteuttaminen
 - tarhaustilojen ja rakenteiden luominen sekä koneiden hankinta
 - peltopyykannan kokoaminen
3. Tarhaajien ja toimijoitten verkoston osaamisen kehittäminen
 - yhteiset tapaamiset, vierailut ja koulutukset
 - kokeilutoiminnan suunnittelu ja toteutus
 - tarhauksen ohje- ja koulutusmateriaalin kokoaminen
 - yhteistyömahdollisuudet liitännäiselinkeinojen yms. toiminnan kanssa
4. Tutkimustoiminnan sekä geenipankkitoiminnan suunnittelu, valmistelut ja käynnistäminen yhteistyössä muun toimijaverkoston kanssa
5. Peltopyykannan levinneisyyden päivitys seuratason kyselyn avulla

Kokonaisuuden rahoitus on koottava useista eri lähteistä. Tiettyihin kansallisiin hankeosioihin voi soveltua maa- ja metsätalousministeriön hankerahoitus. Ympäristötukeen liittyen maa- ja metsätalousministeriössä on olemassa koulutusrahaa, jota mahdollisesti voisi käyttää monimuotoisuuden kehittämiseen liittyvän oppaan tekemiseen. Elinympäristöprojekteihin voivat osallistua myös mm. riistanhoitopiirit ja muut alueelliset toimijat.

Perustettu säätiö voi kanavoida yksityistä rahoitusta alan parissa tehtävään kehittämistyöhön ja investointeihin. Kehittämisprojekteissa ja investoinneissa on mahdollista käyttää hyväksi myös alueellisia toimintaryhmien, kuten Leader-ohjelman, rahoituksia. Elinympäristöjen

kehittämisessä pyritään siihen, että viljelijät hyödyntäisivät valistuksen avulla ympäristötukien tarjoamat mahdollisuudet.

4.5 Peltopyynn tarhauksen erityisnäkökulmia

Peltopyyden tarhaus voi täydentää elinympäristöjen kehittämisen avulla tapahtuvaa peltopyykannan vahvistamista. Toiminta voi yhdessä elinympäristöjen kehittämisen kanssa kasvattaa luontaisia peltopyykantoja tai palauttaa peltopyyn alueille, joilta se on jo ehtinyt hävitä. Kanakoirakoulutuksen ja -metsästyksen kannalta peltopyy tarjoaa kiinnostavamman ja laadukkaampia elämyksiä tarjoavan vaihtoehdon esimerkiksi fasaani-istutuksille.

Tarhauksessa laadukkuus ja asiantuntemus ovat tärkeässä asemassa. Tarhasta istutettavien peltopyyden on oltava tutkitusti/sertifioidusti luonnonvaraista, paikallista alalajia, joka on Suomen olosuhteisiin sopeutuvaa. Lintujen tulee olla laadultaan (mm. lihaksisto, suolisto ja ravinnon käyttökyky, käyttäytyminen) luonnossa menestyviä, käyttötarkoitukseensa soveltuvia, elämyksiä tarjoavia, liki villien lintujen kaltaisia peltokanalintuja.

Tarhan asiakkaita ovat esimerkiksi riistan elinympäristöjä kehittävät projektit ja organisaatiot, metsästysseurat, kanakoirayhdistykset ja yksittäiset harrastajat ja metsästysmatkailuyritykset. Lintuja luovutetaan asiantunteville asiakkaille ja olosuhteisiin, joissa pyyt voivat menestyä. Tärkeää on, että asiakkailta kerätään palautetta ja istutusalueilla tehdään seurantaa.

Tarhaustoiminnan lisäksi tarhan tuotteita ja palveluita voivat olla esimerkiksi istutustoiminnan ja elinympäristöjen kehittämisen koulutus- ja asiantuntijapalvelut ja muut liitännäiselinkeinot (mm. koiran koulutus, metsästysmatkailu, ammattikouluttajan palvelut, muu tarhaus, riistanhoitopalvelut ja -rakenteet).

Mikäli peltopyyden kasvatusta lähdetään toteuttamaan laajemmassa projektissa, olisi erittäin tärkeää, että toiminnalle määriteltäisiin päämäärä ja nimettäisiin toiminnan vetäjä. Mukana olevilla on oltava kiinnostus ja halu onnistua – peltopyyden kasvatuksessa taloudellinen hyöty ei voi olla kantavana motivaationa. Osapuolten on toimittava avoimina yhteistyökumppaneina valtakunnallisessa, luontaisen peltopyykannan kohentamiseen pyrkivässä toimijaverkostossa.

Paras tapa ylläpitää motivaatiota on yhdistää kasvatusta ja istutuspaikat. Silloin kasvattajien on helpompi nähdä työstä saatu hyöty. Tärkeää olisi kytkeä kasvatukseen istutus lähialueille, metsästys ja tutkimus. Kasvattajan kannalta istutus lähialueelle ja lupa metsästä on todennäköisesti kaikkein motivoivin tekijä.

Kasvatusta olisi hyvä harjoitella läntisillä linnuilla, sillä oppirahat on maksettava aina. Pitäisi voida myös istuttaa läntisiä lintuja ja opetella sen tekniikat. Kun rutiinit ovat hallinnassa, voidaan siirtyä kasvattamaan itäisiä lintuja. Läntinen kanta on jo domestikoitu, ja sillä on helpompi saada tulosta. Itäisen linjan kasvattaminen opittaisiin siinä rinnalla. Jos itäiset linnut

jaetaan nyt kolmelle kasvattajalle, niin parin vuoden päästä linnut ovat todennäköisesti loppuneet, eli epäonnistumiset vievät tarhakannan sukupuuttoon.

Huom!

Millaisesta alueesta on kysymys? Onko alue mahdollisesti sellainen, että maa- ja metsätalousministeriö ei anna vapauttaa sinne muita kuin itäisiä lintuja. Tämä pitää selvittää aivan aluksi. Jos on kyseessä sellainen alue, mihin ei saa viedä muuta kuin itäistä kantaa, asia kuolee siihen. Eli on oltava ministeriön päätös siitä, mitä halutaan.

Vaikka itäisen kannan kanssa tehtäisiin mitä, vie ainakin neljä–viisi vuotta ennen kuin lintuja on mahdollista kasvattaa laitosmaisesti. Sellaisia tuloksia, että kasvattaja oppii käsittelemään lintuja, voidaan saada jo ensimmäisenä vuonna läntisilläkin harjoitellessa.

Tehtävät tarhainvestoinnit on oltava sellaisia, että ne kestävät useita vuosia. Aluksi investoinnit ovat suuria, ja tämä voi säikäyttää pois osan tarhaajista. Työtä helpottaa esimerkiksi rehujen ja varusteiden tilaaminen verkostossa.

Tarhauksen on oltava kiinteästi kytköksissä tutkimukseen ja koulutukseen. Palautteen saaminen tutkimuspuolelle esimerkiksi eri kannoista, istutuksista, tarhaamisesta, kasvatuseroista ja erosta luonnossa on ensiarvoisen tärkeää, jotta peltopyyden tarhakasvatusta ja palautusistutuksia voitaisiin kehittää myös tieteellisin menetelmin. Perustettu säätiö voi olla tärkeä tekijä, joka asettaa tarhaajien veloitteet, avustaa tutkimusta yms.

Luonnosta kerättävä informaatio on tärkeää. Lintuja ei kannata kasvattaa pelkästään kasvatuksen vuoksi, vaan informaatiota tulee käyttää tutkimuksen apuna. Lisäksi muun muassa:

1. päätöksenteko helpottuu,
2. keskustelu esimerkiksi BirdLifen kanssa helpottuu sekä
3. elinympäristökysymykset selkiytyvät.

Kysymys: Mikä on se maantieteellinen peltopyyn levittäytyminen, mihin pyritään? Tässä ratkaisevat mm. ministeriön päätökset siitä, mihin itäistä kantaa istutetaan. Halutaanko istuttaa vain Etelä-Suomeen? Halutaanko käytäviä levittäytymistä varten? Onko niillä merkitystä?

Selvitettävää:

Peltopyyn muuttoparvien DNA-analyysit (ovatko itäisiä vai läntisiä) pitäisi tehdä, jotta voitaisiin vahvistaa se, ovatko istutuslinnut siirtyneet alueelta pois vai ovatko analysoidut linnut mahdollisesti tulleet kauempaa. Tässä on erittäin tärkeää se, että saadaan palautetta kentältä siitä, missä lintuja on.

- Esimerkiksi Jokiniemestä linnut häviävät talveksi jonnekin ja tulevat keväällä takaisin.
 - Istutuksissa pitäisi ehkä mennä sinne, minne linnut itse haluavat mennä.
-

Rahallisesti, ajallisesti ja tuloksellisesti kaikista helpointa olisi ottaa valmiita poikueita ja istuttaa ne ja oppia ensin lintujen leimautus. Istutuskokeilu voisi olla aluksi riittävää. Siinä oppii mm. sen, pysyvätkö linnut alueella vai siirtyvätkö ne eli minne kannattaisi siirtää seuraava istutus vai kannattaako jne. Silloin voisi tehdä mm. paikallisia ympäristönparannustöitä.

Verkostossa osaaminen on pyrittävä kokoamaan ja saamaan avoimesti kaikkien saataville. Olisi äärettömän tärkeää, että aloittelevat kasvattajat kävisivät Jokiniemessä katsomassa kaikki työvaiheet yhtenä keväänä ennen oman urakan aloittamista.

Maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2007–2013 esitetyt toimenpiteet 2.5.2006:

1. Neuvoston asetuksen 1698/2005 39 artiklan edellyttämät lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevat vähimmäisvaatimukset
 - 1.1. Lannoitteiden käytön ehdot
 - 1.2. Kasvinsuojeluaineiden käytön ehdot
2. Ympäristötuen perustoimenpiteet
 - 2.1. Viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta
 - 2.2. Kasvipeitteinen kesanto
 - 2.3. Peltokasvien lannoitus ja kalkitus
 - 2.4. Puutarhakasvien lannoitus ja kalkitus
 - 2.5. Kasvinsuojelu
 - 2.6. Pientareet ja suojakaistat
 - 2.7. Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito
3. Ympäristötuen lisätoimenpiteet
 - 3.1. Vähennetty lannoitus
 - 3.2. Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla
 - 3.3. Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus
 - 3.4. Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys
 - 3.5. Lannan levitys kasvukaudella
 - 3.6. Ravinnetasetoimenpide
 - 3.7. Peltojen kasvukunnon kartoitus
 - 3.8. Puutarhatilan lisätoimenpiteet
 - 3.8.A. Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla
 - 3.8.B. Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla
 - 3.8.C. Tuhoeläinten seurantamenetelmien käyttö
4. Ympäristötuen erityistukisopimukset
 - 4.1. Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito
 - 4.2. Monivaikutteisen kosteikon hoito
 - 4.3. Pohjavesialueiden peltoviljely
 - 4.4. Valumavesien käsittelymenetelmät
 - 4.5. Luonnonmukainen tuotanto
 - 4.6. Lannan ja perunan solunesteen käytön tehostaminen
 - 4.7. Perinnebiotooppien hoito
 - 4.8. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
 - 4.9. Alkuperäisrotujen kasvattaminen
 - 4.10. Alkuperäiskasvien viljely
5. Ei-tuotannolliset investoinnit
 - 5.1. Investointituki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen
 - 5.2. Investointituki arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen
6. Natura 2000 -tuet
7. Vesipuitedirektiivin 2000/60/EY (VPD) toteuttamiseen liittyvät tuet

LIITE 2**MUISTIO****Keskustelutilaisuus peltopyykannan vahvistamisesta**

27.2.2006 klo 12–16

Helsingin yliopisto, Unioninkatu 38 F, Helsinki

Osallistujat:

Christian Krogell, maa- ja metsätalousministeriö
Jussi Laanikari, maa- ja metsätalousministeriö
Lars Ahlström, Jokiniemen Kartano
Jukka Koivisto, Luonnon- ja riistanhoitosäätiö
Hannu Salokorpi, Luonnon- ja riistanhoitosäätiö
Fredrik von Limburg Stirum, Luonnon- ja riistanhoitosäätiö
Ere Grenfors, Suomen Metsästäjäliitto
Sami Kurki, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
Tuija Liukkonen, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
Juha Rutanen, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
Reija Hietala-Koivu, Helsingin yliopisto, Soveltavan biologian laitos
Irina Herzon, Helsingin yliopisto, Soveltavan biologian laitos
Arto Kummala, Jämsän seudun koulutuskeskus, Riista-hanke
Reijo Orava, Uudenmaan riistanhoitopiiri
Jarkko Nurmi, Pohjanmaan riistanhoitopiiri
Keijo Kapiainen, Oulun riistanhoitopiiri
Kim Grusander, Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Paimio
Ari Turtola, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Terho Hyvönen, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Mikko Malin, Kymenlaakson Kanakoiraseura ry
Rauno Eerola

Käsitellyt asiat:**1. Tilaisuuden avaus**

Sami Kurki avasi tilaisuuden klo 12.15 todeten, että peltopyyaiheen tiimoilla on tapahtumassa paljon. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti Seinäjoella on koonnut Jämsän seudun koulutuskeskuksen hallinnoiman Riista-hankkeen tukemana aineistoa peltopyyn tarhauksen toimintamallista, tarvittavista rakenteista ja niiden kustannuksista sekä elinympäristöhankkeiden näkymistä tulevalla ohjelmakaudella. Ministeriössä on valmistelussa peltopyykannan hoitosuunnitelma. Lisäksi Suomeen on juuri perustettu Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, jonka toiminta tulee liittymään myös peltopyyhyn. Tilaisuus on järjestetty, koska kehitystyössä tarvitaan tiedon kulkua, yhteistä keskustelua, toimien yhteensovittamista ja yhteisiä tavoitteita.

Tilaisuuden sihteeriksi kutsuttiin Juha Rutanen.

2. Tilannekatsaus

2.1 Peltopyykannan hoitosuunnitelma

Christian Krogell kertoi hoitosuunnitelman tilanteesta. Peltopyy on ylipäättään peltoalueilla indikaattorilaji, jonka häviäminen tai palautuminen kuvaa mm. elinympäristön tilaa. Luonnon hoitamisessa ja monimuotoisuuden kehittämisessä on mahdollisuuksia maanomistajilla ja metsästysoikeuden haltijoilla. Peltopyitä on istutettu Suomeen pitkään ei-suunnitelmallisesti ja eri suunnilta. Nyt on peltopyykannassa havaittu ns. itäinen kanta sekä ns. läntinen kanta, jonka alkuperäisyydestä ei ole varmaa tietoa. Läntistä kantaa ei siis näin ollen varmuudella voida pitää henkipattona, jonka maastoon istuttaminen pitäisi kieltää. Peltopyykannan kehittämisessä painotus on elinympäristön hoidossa, mistä hyötyvät muutkin luonnossa.

Peltopyykannan hoitosuunnitelmaa on tehty ja teksti on ollut lausunnoilla. Suunnitelma antaa toimintaan ryhtiä, toimii ohjenuorana ja kertoo, mitä tehdä strategisesti. Hoitosuunnitelma koostuu kolmesta osasta:

1. Teknis-biologinen näkökulma kertoo, mikä peltopyy on ja mitä se vaatii. Tämä osa on jalusta, joka kertoo, että tiedetään mitä tehdään.
2. Strateginen linjaus, joka on nyt syntymässä, kertoo millä tavalla alkuperäiskantaa kehitetään. Riistanhoitopiirien osalta on mahdollista tehdä aluejako, joissa tehdään kehittämistyötä (mm. tuotantolaitokset, lintujen istutukset, elinympäristöprojektit, mallialueet elinympäristöjen kehittämisessä). Alueita voivat olla Kymi ja Itä-Uusimaa, Länsi-Uusimaa ja Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme ja Pohjanmaa sekä Pohjois-Pohjanmaa. Jaolla on merkitys mm. tautiriskien takia. Tällä hetkellä itäistä kantaa on tarhattuna Lars Ahlströmin tarhalla. Itäiset linnut ovat tarhaoloissa huonompia lisääntymään, harjoittelu voidaan tehdä läntisillä linnuilla. Tärkeää on selvittää mallialueitten kanta. Jatkotoimien osalta aikataulut, sitoutujat tai tuet eivät ole vielä selvillä. Toiminta on myös riistanhoitopiirien ja alueen toimijoiden aloitteellisuudesta kiinni.
3. Käytännön toteutus: Kaikilla alueilla eivät toimi samat reseptit. Käytännön toteutusta varten laaditaan ohjekirja, jonka kirjoittajat tai rahoittajat selvitetään. Toteutus sisältää mm. elinympäristövaatimukset, tarhauksen omana kokonaisuutenaan, istutusten toteutuksen, seurannan mm. metsästyksen yhteydessä, pienpetopyynnin sekä riistantutkimuksen julkaisuineen.

Hoitosuunnitelmassa ja aihepiirin kehittämistyössä tarvitaan punainen lanka, esimerkiksi tässä tilaisuudessa sovitaan yhdessä miten edetään. Ministeriöllä on ollut rajalliset mahdollisuudet, mutta alkukevään aikana on tarkoitus viimeistellä hoitosuunnitelman strateginen osa. Tässä aikataulussa pyritään pysymään.

Ohjekirjan tekeminen on aikaa vievempää. Materiaalin pitää olla edustava, luettava ja käytettävissä opetukseen. Tietoja on, mutta ne on saatava kirjoitettuun muotoon. Ympäristötukeen liittyen on olemassa koulutusrahaa, jota mahdollisesti voisi käyttää oppaan tekemiseen. Työn aihe olisi tällöin laajempi, esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden kehittäminen.

Hoitosuunnitelman perusta on ollut lausunnoilla, nyt tarvitaan vielä täydentäviä osioita. Perusta on kuitenkin tärkein, jotta tiedetään, mitä puuhataan. Käytännön toteutus on ohjekirjan ideologiaa.

2.1 Luonnon- ja riistanhoitosäätiö

Fredrik von Limburg Stirum esitteli uuden säätiön tausta-ajatuksia ja toimintasuunnitelmia. Luonnon- ja riistanhoitosäätiön rekisteröinti on tällä hetkellä vireillä. Perustamisen taustalla on havainto, että elinympäristöjen muutoksista on kärsitty monen lajin osalta. Tulevaisuudessa tarvitaan uusia, erilaisia toimijoita, jotka tekevät yhteistyötä mm. yritysten kanssa. Yrityksillä on mahdollisuus myös profiilinsa nostamiseen. Säätiön suunnitelmissa on tärkeällä sijalla elinympäristöjen hoito, missä riistalajit ovat keskeisessä asemassa. Nämä lajit ovat usein elinympäristönsä indikaattorilajeja, mm. viljelyalueilla peltopyy.

Säätiö toteuttaa omia hankkeita, tukee muita hankkeita, tekee yhteistyötä, tarjoaa taloudellisesta tukea, tiedottaa ja voi koordinoita hanketoimintaa. Säätiön tarkoituksena on kutsua koolle mm. tutkijoista ja alan toimijoista koostuva asiantuntijaneuvosto, joka tarkastelee, mihin säätiö panostaa. Säätiön toiminnan alkuvaiheissa keskitytään viljely-ympäristöön ja peltopyyhyn, mutta myös muut elinympäristön hoitoon liittyvät asiat ovat kiinnostuksen kohteena. Säätiön toiveena on, että sillä voi olla merkittävä rooli kansallisen peltopyyprojektin läpiviemisessä.

Vuoden 2006 toimintasuunnitelmassa on asiantuntijaneuvoston kokoaminen (5–8 henkilöä). Säätiö ehdottaa, että sama ryhmä voisi toimia peltopyyprojektin ohjausryhmänä. Muuta toimintaa ovat mm. tiedotus, toimintavarojen keräys, geenipankkitoiminnan ja tutkimuksen kehittäminen ja esimerkkialueiden selvittäminen. Tavoitteena on, että varsinainen peltopyyprojekti käynnistyisi vuoden 2007 alusta. Työhön on tarkoitus palkata päätoiminen projektipäällikkö. Hankkeen teemoihin kuuluisivat geenipankit, istutukset, tutkimus, esimerkkialueet, tiedotus, julkaisut ja pienpeltopyynti.

Hannu Salokorpi tähdensi, että ajatus säätiöstä ja sen toiminnasta on tullut yrityksiltä. Alalle tarvitaan toimijoita lisää. On tärkeää, että luonnonhoito on mukana, sillä kyse ei ole vain metsästäjäjärjestöjen toiminnasta. Elinkeinoelämä on säätiössä vankasti mukana, peruspääoma on kerätty ja keväämmällä kerätään toimintavaroja. Jatkossa kyse on myös yksityisen ja julkisen rahan liitosta.

Christian Krogell totesi olevansa tyytyväinen säätiön perustamiseen, tämäntyyppistä toimintaa tarvitaan. Hoitosuunnitelma antaa suuntaviivoja yhdessä eteenpäin menemisestä, mutta suunnitelma ei ole pakkokeino. Perusteltuun ja houkuttelevaan

hoitosuunnitelmaan osallistutaan. Esimerkiksi mallialueiden avulla voidaan vaikuttaa ja herättää kiinnostusta. Ministeriö on käyttänyt kehittämistoiminnassa ostopalveluita, projektirahaa voidaan käyttää jatkossakin. Myös riistanhoitopiireillä on mahdollisuuksia kehittämistyöhön. Kaikkea ei varmastikaan voida toteuttaa kerralla, vaan on edettävä vaiheittain. Esimerkiksi tällä hetkellä käynnissä olevaan valmisteluun ja aineiston keruuseen on osallistunut Suomen Metsästäjäliitto, mikä on mahdollistanut projektin.

Lars Ahlström totesi myös olevansa tyytyväinen säätiön perustamiseen. Säätiö mahdollistaa kehittämistyössä tarvittavan rahan keruun ja jakelun.

2.2 Tarhausmenetelmät ja -rakenteet, tarhausaineisto, mahdolliset uudet tarhat

Tuija Liukkonen esitteli peltopyyn tarhaukseen liittyviä huomioita ja ongelmakohtia erityisesti itäisen kannan näkökulmasta. On todettu, että itäistä kantaa ei ole voitu pakkoparittaa, vaan yksilöiden on saatava itse valita kumppaninsa. Munatuotannossa on ollut tarhaoloissa ongelmia, selvitettävä on, ovatko nämä linnut liian viljejä pesimään lähellä toisiaan. Lisäksi on selvitettävä, kuinka usein tarvitaan uutta verta tarhakantaan, mikä on järkevintä geneettisen monimuotoisuuden kannalta. Nyrkkisääntöinä voidaan pitää, että 50 lisääntyvää paria takaa monimuotoisuuden säilymisen ja 500 yksilöllä estetään sukupuuttoon kuoleminen. Nämä tekijät vaikuttavat tarhakantojen suuruuteen. Valaistusolot voivat vaikuttaa siten, että eri puolilta Suomea olevat linnut ovat eri valorytmissä keskenään. Ilmeisesti ei kannata siirtää lintuja pitkiä matkoja. Entä onko itäisillä ja läntisillä linnuilla erilainen sisäinen kello? Tutkimuksellisesti olisi tehtävä DNA-analyytit sekä tarhausoloissa että vapautetuista ja luonnosta löydettyistä linnuista. Myös risteytyskokeita tarvitaan. Mikä ero on kantojen kylmänkestävyydessä? Dna-analyytit ovat maksaneet 17 e ilman työkustannuksia.

Keskustelussa tuli esille, pitäisikö piireittäin tehdä selvitys peltopyyn esiintymisestä sekä DNA-analyysejä. Entä ovatko hajallaan ja eristyksissä olevat populaatiot riittävän suuria? Olisiko syytä käyttää paikallista kantaa kannan kehittämiseen? Fasaanista saadun kokemuksen perusteella 50 parin kanta, johtaa ongelmiin 4–5 vuodessa. Todettiin, että kantojen selvitys eri alueilla on tärkeää. Sen perusteella voidaan ratkoa, mitä kullakin alueella koetetaan tehdä. Haetaan yhteiset linjaukset, joissa pysytään. Tällä hetkellä on kiinnostusta tarhaukseen ja metsästyksen. Riskinä voi olla tarhaustoiminnan kirjavuus. Tilanne pitää pysyä hallittuna. Tärkeää on olla mukana kansainvälisessä kehityksessä ja seurata mm. kansainvälisesti kehitettäviä sertifiointijärjestelmiä. Tarhauksiköiden koon osalta todettiin, että lähtökohtana pitäisi olla vähintään 50–60 parin tuotanto tarhassa. Lisälintujen saannin pitäisi tapahtua munien keruun kautta, ei villilintuja pyydystämällä. Munia on kerättävissä esimerkiksi tuhoutuneista pesistä. Villilintuja voidaan käyttää ns. suojatun pariutumisen menetelmällä, jolloin pari viedään pesimään tietylle alueelle.

Keskustelussa todettiin myös, että peltopyy liikkuu kymmeniä kilometrejä eikä villissä populaatiossa helposti tapahdu köyhtymistä. Huonoissa elinoloissa voi kuitenkin tapahtua eristäytymistä. Hyvissä oloissa peltopyyllä voi olla hyvä tuotto,

joka johtaa peltopyyn leviämiseen. Kansainvälisesti on kokemuksia, että peltopyy on levinnyt uusiin, erilaisiin elinympäristöihin. Tarvitaan tietoa ideaalibiotoopeista sekä elinympäristöjen kehittämistä.

Pohdittiin tarvitaanko sekä elinympäristöjen kehittämistä että tarhausta. Keskustelussa todettiin, että metsästäjät ovat luonnonhoitajia. Metsästysmahdollisuus kannustaa hoitotoimiin, joten palautusistutusten tulisi olla toiminnassa mukana.

Juha Rutanen esitteli peltopyytarhauksen tuotantotilan rakennuspiirustuksia ja kustannuksia. Tarkastelun lähtökohtana olivat Lars Ahlströmin luonnokset ja haastattelu. Valmistuneet piirustukset toimivat mallina ja esimerkkinä, jota on tarkennettava toteutuvan kohteen osalta. Kyse on uudisrakennuksesta, jossa pyritään tarhaustoiminnan kannalta optimaalisiin olosuhteisiin. Rakennuksessa on hautomotila, kuoriotumistila, pesutila, kaksi poikashuonetta, varastotilaa sekä katettua ulkotarhatilaa. Ratkaisussa ei ole piirretty ulkotarhatilojen munintahäkkeitä, koska tämä osa on tarhausmenetelmässä vielä pohdittavana. Tuotantoyksikön tilat ovat katettuja ja eristetty vilttilä linnuilta. Tilojen lisäksi on hankittava tarvittava koneisto ja välineistö.

Tarhausrakennukselle on tehty kustannusarvio TE-keskuksen vastaaville rakennuksille maksamien tukien ja hyväksytyjen kulujen mukaan. Hyvää keskitasoa olevan rakentamisen mukainen rakennuskustannus materiaaleineen, työkuluineen sekä suunnittelu- ja valvontakuluineen on noin 53 500 euroa. Tätä kustannustasoa voitaisiin pitää realistisena esimerkiksi Leader-rahoitusta mietittäessä. Kustannuksia voidaan pienentää omalla työllä ja puutavaralla sekä talkootyöllä.

2.3 Elinympäristöhankkeet tulevaisuudessa

Reija Hietala-Koivu esitteli näkymiä tulevan ohjelmakauden mahdollisuuksista elinympäristöjen kehittämiseen. MMM on valmistellut uutta maaseudun kehittämissuunnitelmaa vuosille 2007–2013. Seitsemästä valmisteluryhmästä on yksi keskittynyt ympäristötukeen. Teeman eri aihealueita ovat pohtineet erillisselvitystyöryhmät. Luonnos uudeksi ympäristötukiohjelmaksi on ollut lausunnoilla ja on vielä viimeisteltävänä. Rahoitusasiat ovat vielä auki.

Ympäristötukiohjelman perusrakenne on sama kuin edellisessä ohjelmassa eli ohjelma koostuu perustoimenpiteistä, lisätoimenpiteistä ja erityistukisopimuksista. Myös tavoitteet ovat samansuuntaisia, kuitenkin painotusta on lisätty luonnon monimuotoisuuden ja maatalousmaiseman hoitoon.

Perustoimenpiteisiin liittyviä hoitotoimia ovat mm. uutena kasvipeitteinen kesanto (monivuotiset viherkesannot, riistakesannot, maisemakesannot). Pientareiden ja suojakaistojen osalta on hieman muutoksia tai täsmennyksiä reunojen leveyksien ja hoidon suhteen. Monimuotoisuuden ylläpitoon on lisätty uutuuksena viljelijän tekemä kartoitus monimuotoisuuskohteista.

Lisätoimenpiteiden osalta on mm. esitetty toimenpiteenä aitoa kasvipeitteisyyttä edistävä lisätoimenpide Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys.

Eristykisopimuksia esitetään mahdolliseksi tehdä mm. aihealueista Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito (kutakuinkin entisellään), Monivaikutteisen kosteikon hoito (esitetään toteutettavaksi ei-tuotannollisen investointituen avulla, jota voitaisiin myöntää muillekin kuin viljelijöille Leader-toimintatavan mukaisesti) sekä Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (mm. pellon reuna-alueet, metsäsaarekkeet, pienet kosteikot, lintujen pesintä-, ruokailu- ja levähdysalueet mm. erityisalueina peltopylylle, monimuotoisuuspellot, monimuotoisuuskaistat, kohteilla sijaitsevat perinteiset rakenteet ja rakennelmat sekä lintutornien rakentaminen).

Ei-tuotannollisten investointien osalta luonnoksessa esitetään mm. investointitukea monivaikutteisen kosteikon perustamiseen sekä arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaamiseen ja aitaamiseen.

Tulevalla kaudella voidaan arvioida mahdollisuuksien peltopylylle suotuisten elinympäristöjen kehittämiseen parantuvan sekä määrällisesti että laadullisesti. Erityisesti myönteiseen kehitykseen voivat vaikuttaa kasvipeitteellisyttä ja monimuotoisuutta edistävät toimenpiteet. Arviot vaikutuksista tarkentuvat kun tiedetään rahoituksesta, tukitasoista ja päätöksistä.

Keskustelussa todettiin, että tarvitaan tietotusta ja vaikuttamista maatalousneuvonnan, viljelijöiden ja ympäristöhallinnon suuntaan. Maataloudessa ja siihen liittyvissä ohjelmissa on edelleen tavoitteita, jotka ovat riistataloudelle ja elinympäristöjen monimuotoisuudelle vahingollisia, mm. pensaikot maisemanhoidon suhteen. Hyvä olisi jos saataisiin muodostettua 5–30 aarin biotooppeja. Tärkeä parannus on, että peltojen kulmat voidaan jättää joutoalueiksi, mutta voidaan lukea peltopinta-alaksi.

3. Tavoitteet ja toimenpiteet

3.1 Yhteinen tavoite: mihin toiminnalla pyritään

Keskusteltiin toiminnan yhteisestä tavoitteesta. Tarpeellisena nähtiin, että sekä elinympäristöjen kehittämistä että tarhaustoimintaa viedään eteenpäin, mutta niiden painotus vaihtelee alueittain. Pää tavoitteeseen liittyy erityisesti peltopyykannan vahvistaminen, mutta keskustelua herätti se, antaako metsästyksellisestä kannasta puhuminen väärän kuvan tehtävästä työstä. Kyse on imagoasiasta koko kehittämistyön ja siinä mukana olevien yritysten näkökulmasta. Pääpaino on luonnonhoidossa sekä peltoympäristön indikaattorilajin elinympäristöjen kehittämisessä ja kannan vahvistamisessa. Toiminnassa on myös kyettävä laajaan yhteistyöhön. Mielekkäänä nähtiin puhuminen luonnonvarojen kestävästä käytöstä.

Muotoiltiin toiminnan tavoitteeksi: Peltopyyprojektin tavoitteena on palauttaa elinkykyinen ja kestävä käytön salliva peltopyykanta sen entisille pääesiintymisalueille.

3.2 Yhteinen foorumi, toimijoiden roolit ja jatkotoimet

Keskusteltiin säätiön roolista kehittämistyössä. Säätiö voi toimia koordinaattorina ja ottaa vastuuta yritysrahoituksen keräämisestä. Säätiö voi toimia myös asiantuntijaryhmän kokoajana ja koollekutsujana. Avoimuutta toiminnassa pidettiin tärkeänä. Säätiötä evästettiin ehdotuksilla ryhmän kokoonpanosta: esimerkiksi lintuharrastajien edustus, MKJ, riistanhoitopiirien edustaja, SML, MMM, Säätiö sekä asiantuntijoina mm. Ari Turtola, Lars Ahlström ja Tuija Liukkonen. Myös kytkentää RKTL:ään toivottiin.

Hyvinä yhteystahoina pidettiin TE-keskusten maaseutukoordinaattoreita. Paikallistasolla tarvittaisiin jo herkistelyä, jotta kehittämistyössä päästäisiin jouhevammin liikkeelle varsinaisen hankkeen ja uuden ohjelmakauden alkaessa. Myös hoitosuunnitelmasta voitaisiin tiedottaa.

Kannan levinneisyyden päivitys olisi tärkeää. Se voitaisiin tehdä esim. seuratason kyselyllä. Päätettiin selvittää mahdollisuudet toteuttaa kysely jo keväällä esim. Riista-hankkeen rahoittamana. Riistanhoitopiireistä on saatavissa osoitteet.

Ajatukset tuotantoyksiköistä ja mallialueista nähtiin tarpeelliseksi vuodattaa ideoina jo nyt kentälle, jotta innokkaat saataisiin jo nyt miettimään ja ilmoittautumaan. Värväämistä ei pidetty hyvänä lähtökohtana. Tiedottaa voidaan esimerkiksi alan lehdistä. Säätiö valmistelee aiheesta jutut.

Paimio oppilaitoksena on kiinnostunut olemaan projektissa mukana, mutta sitoutuminen tarhayksikön suhteen on asia, joka vaatii vielä neuvotteluja sekä toimintatavoista ja rahoituksesta sopimista.

Sovittiin, että asian etenemisestä tiedotetaan avoimesti koko ryhmälle. Alan seminaarille nähtiin tarvetta. Säätiön kokoama asiantuntijaryhmä miettii tarkemmin toimintasuunnitelmia. Aktiviteetit pyritään ulottamaan pian paikallistasolle.

4. Seuraava kokoontuminen

Seuraavaa kokousta ei sovittu.

5. Tilaisuuden päätös

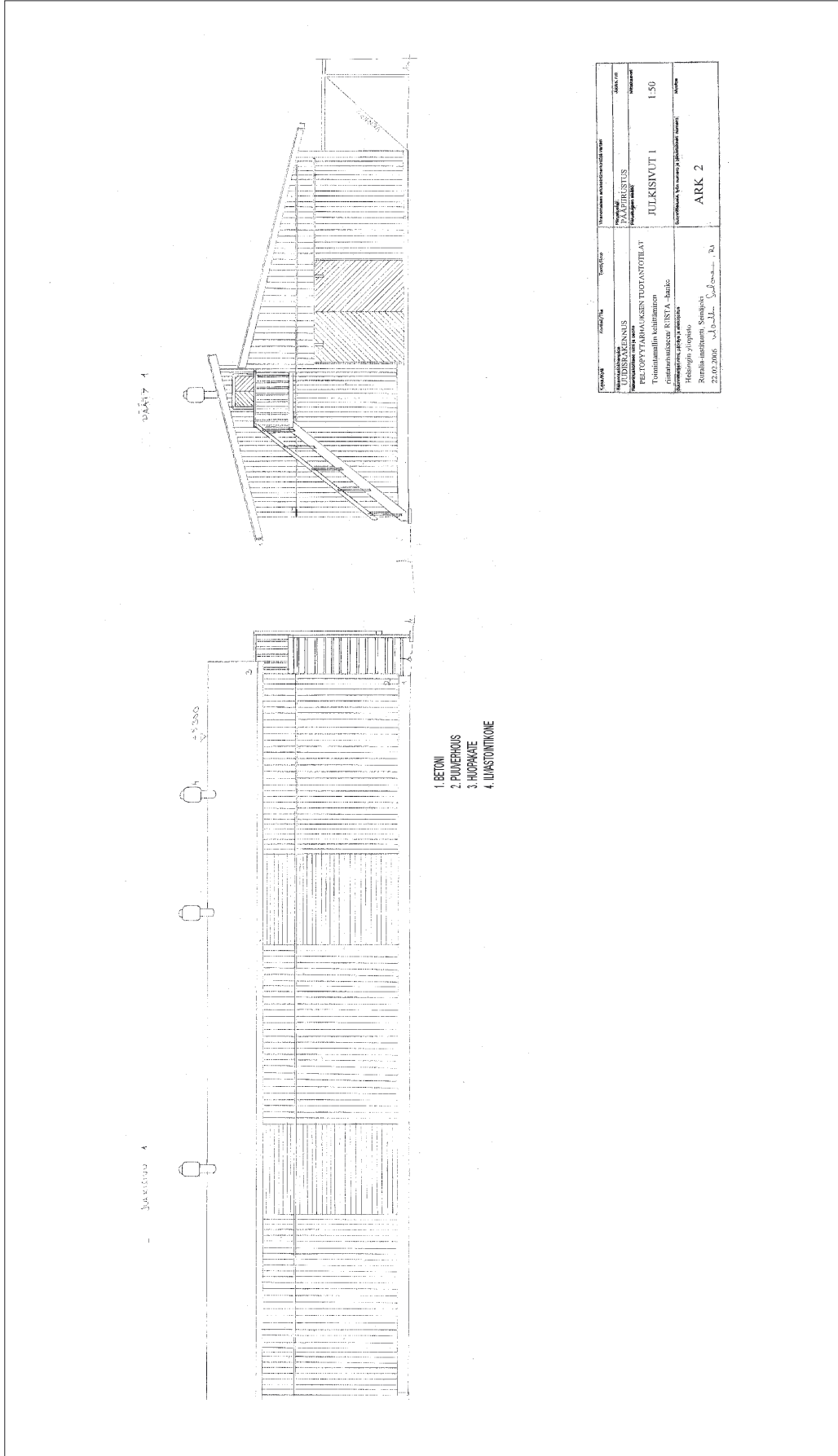
Sami Kurki päätti kokouksen klo 16.15.

Muistion vakuudeksi

Seinäjoella

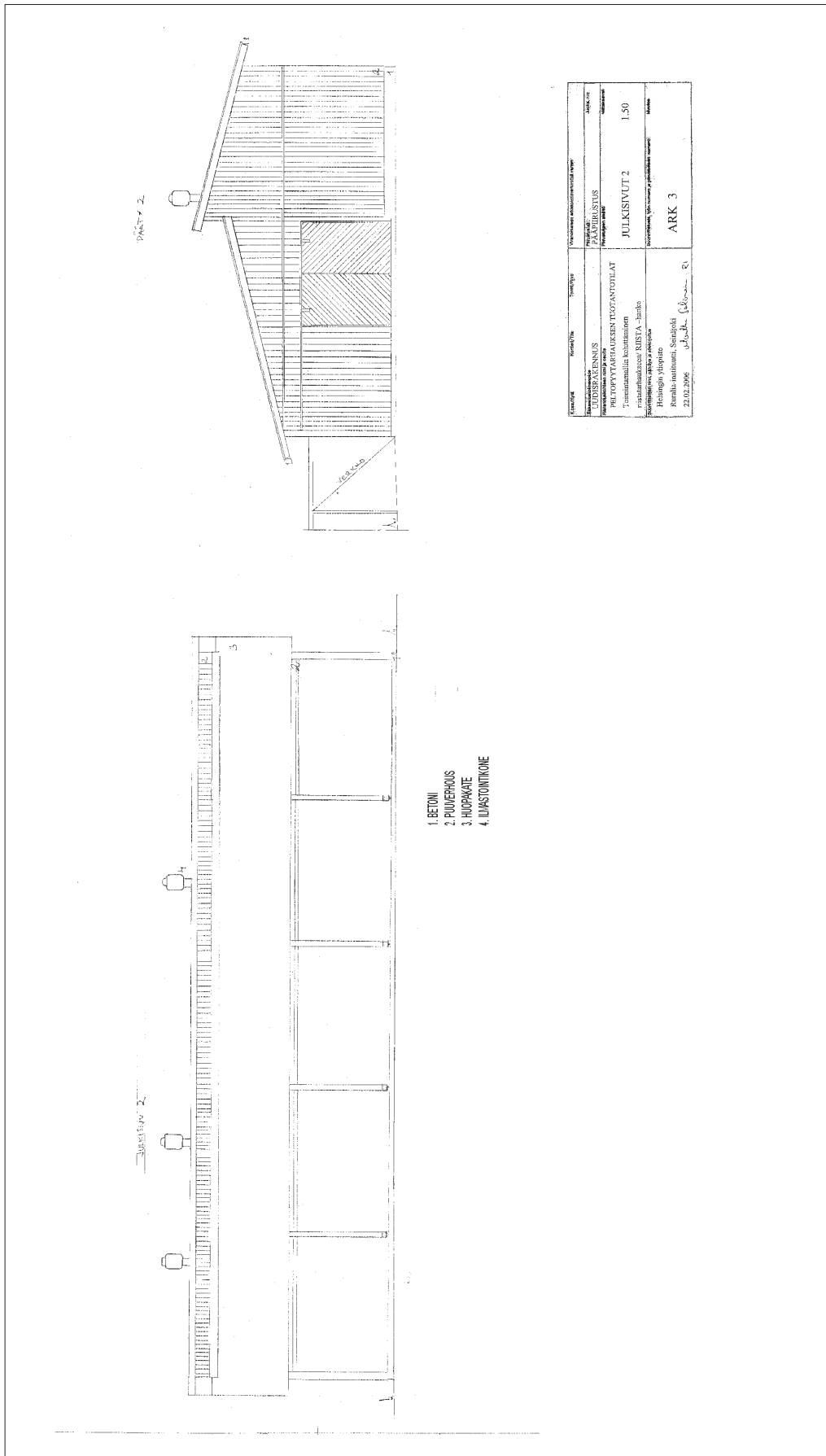
Juha Rutanen
Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

LIITE 4. Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat, julkisivut 1

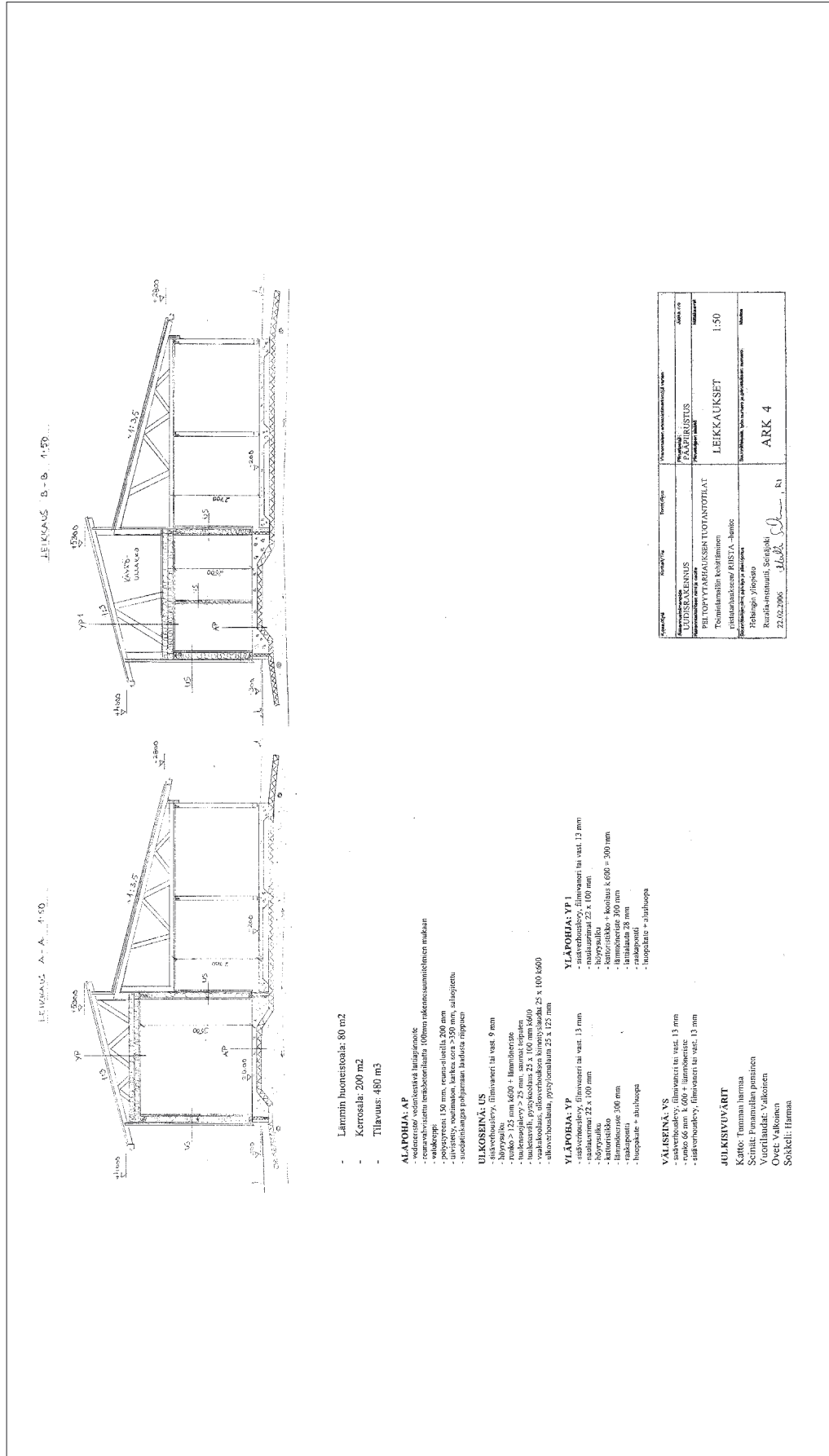

Yhteystiedot	Projekti	Yhteystiedot	Yhteystiedot
Uudisrakennus	Uudisrakennus	Uudisrakennus	Uudisrakennus
Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat	Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat	Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat	Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat
Tuotantotilat	Tuotantotilat	Tuotantotilat	Tuotantotilat
1:50	1:50	1:50	1:50
22.10.2006	22.10.2006	22.10.2006	22.10.2006
ARK 2	ARK 2	ARK 2	ARK 2

LIITE 5. Peltopyyrtarhauksen tuotantotilat, julkisivut 2

LIITE 6. Peltopyytarhauksen tuotantotilat, leikkaukset

HELSINGIN YLIOPISTO

Ruralia-instituutti